

KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ

1959

DECEMBER

Kiadja a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat (kézirat gyanánt)

Tartalom – (57-58. old.)

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1959. évi közgyűlése.

- Közgyűlési beszámoló. Összeállította Balázs Dénes – 1. oldal
A MKBT ideiglenes vezetőségének beszámolója. Előadó: Barátosi József – 5. oldal
Elnöki székfoglaló. Előadó: dr. Dudich Endre – 11. oldal
A MKBT 1959. dec. 13-án megválasztott vezetősége és tisztségviselői – 13. oldal
Feltűnő kutatási eredmények Aggteleken. Írta: dr. Jakucs László – 15. oldal
A jangsói Piljendung barlangjai. Írta: Balázs Dénes – 20. oldal
Jelentés az 1959. évi karszt- és barlangkutatásairól. Írta: dr. Leél-Óssy László – 29. oldal
Kötél, kötélhágcsó (1. Rész). Írta: Csók Rémo – 32. oldal
Az 1959. évi ankét anyagából. A MHT Zombolykutató szakosztályának 1958. évi beszámolója Írta: Láner Olivér – 40. oldal

Hazai hírek

- Az Abaligeti-cseppkőbarlang kiépítése. Írta: Hazslinszky Tamás – 41. oldal
Az égerszögi Szabadság-cseppkőbarlangot átveszi a Borsodmegyei Idegenforgalmi Hivatal
Írta: Balázs Dénes – 42. oldal
Bezárult a Mátyáshegyi-barlang (B.D.) – 43. oldal

Külföldi hírek – lapszemle

Barlangkutató hírek a világ minden tájáról. Összeállította: id. Schönviszky László – 44. oldal

Karszt és barlangkutató dokumentáció

- I. Bibliográfia. A balatonfüredi barlang fölfedezése (1882) és első leírása 1883-ból. Írta: dr. Darnay Béla – 46. oldal
A balatonfüredi Lóczy-barlang felfedezésének időpontja. Írta: dr. Bertalan Károly – 48. oldal
II. Kataszterezés. (Felhívás.) B. K. – 49. oldal

Barlangkutató csoportjaink életéből

- Új barlangkutató csoportok. B. D. – 50. oldal
A szemlőhegyi Kadic-barlang új szakaszának felmérése. Írta: Szentés György – 51. oldal
Hírek – röviden. – 51. oldal

Baradla. Vers. Írta: Berecz Lajos – 52. oldal

Társulati élet

Társulati közlemények
A Társulat címe – 53. oldal
A titkárság beosztása – 53. oldal
Titkári órák – 54. oldal
Társulati ülések – 54. oldal
Alapfokú barlangkutató vizsga – 54. oldal
Szakbizottsági előadóülések – 54. oldal
Szerkesztőségi közlemények – 56. oldal

- 1 -

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1959. ÉVI KÖZGYŰLÉSE.

KÖZGYŰLÉSI BESZÁMOLÓ.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat ideiglenes vezetősége 1959. december 1-ára hívta egybe Budapesten a Társulat 1959. évi rendes közgyűlését.

A fővárosból és vidékről nagy számban összesereglett tagság előtt délelőtt 10 órakor a METESZ Szabadság téri székházában Barátosi József, a Társulat ideiglenes elnöke nyitotta meg az ülést, rövid üdvözlés után a közgyűlés résztvevőinek egyhangú egyetértésével dr. Papp Ferencet kérte fel a közgyűlés levezetésére.

Dr. Papp Ferenc az elnöki emelvényre lépve üdvözölte a Társulat megjelent tagságát, valamint a különböző állami és társadalmi szervek képviselőit. Javaslatára a tagság a gyűlés elnökségébe választotta az ideiglenes vezetőség tagjait és dr. Dudich Endrét, továbbá a Nehézipari Minisztérium és a Magyar Honvédelmi és Sportszövetség képviselőjét. Az elnök bejelentette, hogy a közgyűlés – a megjelent tagok számát tekintve – határozatképes.

Dr. Papp Ferenc megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy milyen nagy feladatok állnak barlangkutatóink előtt. Őslénytani, ősrégészeti, karszthidrológiai, tektonikai stb. kutatások során igen szép eredmények születtek, amelyekről sok értékes tanulmány számol be, de magát a mészkövet kőzettani szempontból még nem ismerjük eléggé. A különböző bizarr cseppkőformációk kialakulását és fejlődését a kőzetan legmodernebb módszereivel kell kutatnunk, vizsgálunk. E téren már szép eredményeket ért el, de még nagyon sokat várunk a Műszaki Egyetem Jósvafői Kutatóállomásától.

- 2 -

Az elnöklő Papp Ferenc dr. ezután ismertette a közgyűlés napirendi javaslatát, mely a következő tárgysorozatból állt:

1. Az ideiglenes vezetőség beszámolója. Előadó: Barátosi József, id. ügyvezető elnök

2. Gazdasági beszámoló. Előadó: Szilvássy Gyula gazdasági titkár.
3. Számvizsgáló bizottság jelentése. Előadó: Szatmáry Sándor.
4. Vita a beszámolók felett. Felmentés megadása.
5. Az új ügyrend megvitatása és jóváhagyása.
6. Jelölő bizottság jelentése. Az új társulati vezetőség megválasztása.
7. Elnöki székfoglaló.

A közgyűlés a napirendi javaslatot elfogadta.

Az ülés elnöke javaslatot tett a szavazatszedő bizottság megválasztására. A bizottság elnökéül dr. Jaskó Sándort, tagjaiul pedig Csekő Árpádot, Frojimovics Gábort, dr. Hegedűs Gyulát, Solényi Gábornét és Palánkai Jánost javasolta. A közgyűlés a javaslatot jóváhagyta.

Ezután dr. Papp Ferenc elnök felkérte Barátosi Józsefet, a társulat ideiglenes elnökét beszámolójának megtartására. Barátosi József beszámolóját „Tájékoztatónkban” a későbbiek során teljes részletességgel közöljük.

A beszámolóhoz dr. Kessler Hubert szólt hozzá. Javasolta: a közgyűlés fogadja el a beszámolót és egyben nyilvánítsa köszönetét az ideiglenes vezetőségnek nehéz, de eredményes, jó munkájáért. A felcsattanó általános taps jelezte, hogy a közgyűlés résztvevői a javaslattal egyetértettek.

Barátosi József javaslatát, mely szerint a közgyűlés köszönetét jegyzőkönyvileg rögzítsék és továbbítsák a Nehézipari Minisztérium és a Dorogi Szénbányászati Tröszt Szakszervezeti Bizottsága részére, a tagság egyhangú helyesléssel elfogadta.

A közgyűlés ezután megadta a felmentvényt a Társulat ideiglenes vezetőségének, majd az elnök Szilvássy Gyulát, az ideiglenes gazdasági titkárt kérte fel beszámolójának megtartására.

Szilvássy Gyula ismertette a Társulat 1959. évi költségvetési gazdálkodását, mely a következő tételekből állt:

- 3 -

Bevételek: NIM támogatása 500 Ft, Dorogi Szénbányászati Tröszt Sz. B. támogatása a Tájékoztató kiadására 5000 Ft, NIM támogatása a Társulat 1959. évi évkönyvének kiadási költségeire 20 000 Ft, tagdíjak 7049 Ft. Összes bevétel: 32549 Ft.

Kiadások: közgyűlés és anket szervezési költségei 600 Ft 61 fillér, reprezentációs költség (lengyel barlangkutatók) 691 Ft 30 fillér, kiküldetési költségek 704 Ft 90 fillér, postaköltségek 219 Ft 13 fillér, a társulat működésével kapcsolatos egyéb költségek 1314 Ft 60 fillér, Évkönyvre a közgyűlésig felmerült kiadások 4604 Ft 55 fillér, Tájékoztatóra 3990 Ft 24 forint. Összes kiadás: 12125 Ft 33 fillér.

Egyenleg: 20423 Ft 67 fillér.

A nagy bevételi többlet csak látszólagos, mivel az évkönyvre és a Tájékoztatóra előre meghatározott céllal rendelkezésre bocsátott összegből a kifizetések zöme a közgyűlés után következik be.

Szilvássy Gyula ezután ismertette a Társulat 1960. évi költségvetését, melyet a Pénzügyminisztérium a METESz költségvetési keretében már elfogadott. Mivel a METESz keretében kutatási költségek előirányzását nem engedélyezték, ez a költségvetés csak a társulati étellel együttjáró kiadásokat (lapkiadás, ankétok, általános adminisztráció, stb.) tartalmazza.

A költségvetés főbb tételei: kiadások – Évkönyv, Tájékoztató és egyéb kiadványok szerzői díjai, gépelési munkái, papír és nyomdaköltségei 58.200 Ft, részfoglalkozású adminisztratív alkalmazott bére és közterhe 10560 Ft, belföldi és külföldi kiküldetés 4500 Ft, ankét, rendezvények stb. költségei 4000 Ft, adminisztrációs költségek (irodaszer, fűtés, világítás, posta stb.) 9900 Ft, szakmai felszerelés stb., beszerzés (ebből könyvek 2000) 5000 Ft, egyéb költségek 2550 Ft. Összes kiadás: 94 710 Ft.

- 4 -

Bevételek: tagdíjak – 250 fő á 40 Ft = 10000 Ft, 200 fő á 12 Ft = 2400 Ft = 12400 Ft, jogi tagdíjak 9000 Ft, kiadványokért térítés 10000 Ft, költségvetési támogatás 63310 Ft. Összes bevétel: 94710 Ft.

A Társulat 1959. évi pénzgazdálkodásával kapcsolatban kérdés, ill. észrevétel nem merült fel, viszont az 1960. évi költségvetéshez többen hozzászóltak. Dr. Jakucs László a meghívott külföldi barlangkutatók vendéglátására felemelt reprezentációs keret előirányzását javasolta. Csók Rémó felvetette, hogy csak a Társulat által hivatalosan meghívott külföldi barlangkutatók vendéglátási költségeinek megtérítésében vállalhat részt az egyesület. Palánkai János kifogásolta, hogy a költségvetésben a kutatási munka kiadásai nem szerepelnek és túl magas az adminisztrációs költség. Dr. Papp Ferenc javasolta, hogy a tagdíjak 60 %-át fordítsák kutatásra. Benedek Endre kérte, hogy a megszerzendő jogi tagdíjak 80 %-át kutatási célokra használják fel. Barátosi József kérte a társulat tagjait, hogy személyesen működjenek közre jogi tagdíjak gyűjtésében.

A közgyűlés a költségvetési vitában elhangzott javaslatokkal egyetértett és azokat elfogadta.

Ezt követően a Társulat Számvizsgáló Bizottsága nevében dr. Szatmáry Sándor emelkedett szólásra. Közölte, hogy a bizottság a társulat elszámolásait felülvizsgálta és azokat rendben levőnek találta. Javaslatára a közgyűlés a gazdasági titkár részére is megszavazta a felmentést. A következő napirendi pont az ügyrend-tervezet megvitatása és jóváhagyása volt. A vitában felszólaltak (sorrendben): dr. Szabó-Pál Zoltán (egyben tolmácsolta a pécsi barlangkutatók üdvözlését, akik elfoglaltságuk miatt a közgyűlésen nem vehettek részt), dr. Szatmáry Sándor, dr. Kessler Hubert, dr. Papp Ferenc, Benedek Endre, Palánkai János, dr. Jakucs László, Kincses Júlia, Pályi István és Papp-Váry Árpád. Az ügyrendi vitát e helyen nem kívánjuk részletesen ismertetni. A közgyűlés végeredményben – néhány módosítással – elfogadta az

előterjesztett javaslatot. (A közgyűlés által elfogadott végleges társulati ügyrendet legközelebbi számunkban közöljük.)

Az ülés elnöke ezután felkérte dr. Hegedüs Gyulát, a jelölő bizottság elnökét, hogy ismertesse a bizottság személyszerinti javaslatát az új vezetőségre vonatkozóan. Amikor az előadó elsőnek a Társulat elnökeként dr. Dudich Endre akadémikust nevezte meg, a közgyűlés résztvevői hosszantartó tapsal üdvözölték a világhírű professzort.

Az új vezetőségbe javasoltak ismertetése után az elnök a titkos szavazás lebonyolítása céljából szünetet rendelt el. A

- 5 -

szünet alatt filmvetítés keretében Magyari Gábor az 1958. évi albániai barlangkutató expedícióról számolt be, majd dr. Jakucs László és Szilvássy Gyula új felfedezéseket ismertettek.

Délután három óra körül járt az idő, amikor a szavazatszedő bizottság munkáját befejezte. A bizottság elnöke, dr. Jaskó Sándor ismertette a választás eredményét.

A megválasztott vezetőség nevében dr. Dudich Endre, a Társulat elnöke köszönte meg a közgyűlés bizalmát. Székfoglaló beszédét, valamint az új vezetőség névsorát külön ismertetjük.

B. D.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT IDEIGLENES VEZETŐSÉGÉNEK BESZÁMOLÓJA

Előadó: Barátosi József

Tisztelt közgyűlés!

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat egy évvel ezelőtt tartotta meg első alakuló közgyűlését. Feladatom, hogy – mint társulatunk ideiglenes ügyvezető elnöke – röviden tájékoztassam a közgyűlést első évünk munkájáról, eredményeiről. Bízom abban, hogy összefoglalóm rövideje mellett nem fog hiányosnak látszani, mert a szeptember óta havonta megjelenő Karszt- és Barlangkutató Tájékoztatónk igyekezett a társulat tagjai között terjeszteni, ismertetni mindazt, ami történt egy éves életünk folyamán, vagy legalábbis mindazt ismertette, ami a hattagú ideiglenes vezetőség, vagy a közgyűlés által megválasztott választmány, illetve a Tájékoztató szerkesztőbizottságának tudomására jutott.

Pontosan egy teljes évvel és egy nappal ezelőtt ült együtt alakuló közgyűlésünk, választotta meg tisztikarát és mondott köszönetet az Előkészítő Bizottságnak, hogy a Társulat megalakulását lehetővé tette. Ez az év nehéz, de tapasztalatokban gazdag éve volt a Társulatnak. Hatalmas tandíjat kellett munkában lerónunk ezalatt az esztendő alatt ahhoz, hogy Társulatunkat születése után életben tartsuk, a részére előre megtervezett útján előre lendítsük, és a kezdeti nehézségeket menetközben elhárítsuk, a hibákat lehetőleg kijavítsuk.

Minden jóakarató igyekezete mellett is követett el hibákat a Társulat vezetősége. Most tehát arra kérem a közgyűlést, hogy ezeket a hibákat rója fel a kezdet nehézségeinek, a Társulat tapasztalatlanságának és az ideiglenes vezetőség nevében kérem, hogy hibáink szükségszerű megvilágítása mellett fogadja el jószándékunkat hibáink mentségéül.

Társulatunk élete alakuló közgyűlésünk után rövid ideig a vezetőség keretein belül folyt. Alapszabályunkat meg kellett emésztetni, jóvá kellett hagyni, ügyrendet kellett kidolgozni,

- 6 -

választmánynak elfogadni és ügyrenden belül a szerepeket kiosztani a vezetőség között. Mindez a tagság segítsége nélkül, mert még nem volt meg a Tájékoztató. Az alakuló közgyűlés lelkesedése pedig megkövetelte a gyors cselekvést, a tagok várták a Társulat látható munkáját. Bizonyára ez a sietség és a többen több munkát végeznek elgondolás volt az, amely első ügyrendünket a ma közgyűlésünk elé kerülőnél lazábbra tervezte, és ami az év folyamán valóban sok nehézséget okozott a Társulat egységes vezetésében.

Mi – akik a vezetőségnek, választmánynak nem voltunk tagjai – nem éreztük akkor még ennek kihatását. A januárban szétfutó levelek, amelyek a megválasztott személyeket vállalt munkájukra felkérték, megindították társulatunk életét. Megindultak az ülések, a titkári órák, a klubnapok, beszámoló ankétok és a szakbizottságok munkája is. Így például megkezdődött a lengyel barlangkutatókkal a kapcsolat kiépítése levelezés útján, megindult Budapesten az első tanfolyam kezdő barlangkutatók részére, stb.

Az egyes barlangkutató csoportok is igyekeztek életüket a Társulat életével egyeztetni, abba beleilleszkedni, munkájuk eredményeivel a Társulat értékét növelni.

A szépen megindult társulati élet mégis itt-ott zökkenőket mutatott. A kívülállók csak érezni vélték, hogy valami rendellenesség történik. Elmaradtak az országos vezetéshez küldött iratok válaszai. Nem látszott az egységes vezetés és mire meg lehetett volna találni a hibát, hogy azt kijavíthassuk – sajnálatos események következtében – vezetőség nélkül maradt Társulatunk. Ezen az sem segített, hogy 1959. III. 31-én a NIM Szénbányászati Főosztálya 1/1959 sz. alatt alapszabályunkat jóváhagyta.

A leköszönt elnökség és titkárság után a választmány és Hegedüs Gyula dr. a felügyeletet gyakorló Nehézipari Minisztérium képviselője vette át az irányítást. 1959. június 15.-én a választmány ideiglenes vezetőséget bízott meg a Társulat ügyeinek továbbvitelével és azzal, hogy az új tisztikart választó közgyűlést is készítse elő. Az ideiglenes vezetőség tagjai, mindenben segítő munkatársaink: Balázs Dénes, dr. Gráf Andrásné, dr. Hegedüs Gyula, Kárpátiné Radó Denise, Szilvássy Gyula.

Ebben az időben a Társulat szépen megindult munkája már csak a választmányi üléseken belül és a barlangkutató csoportok tevékenységében volt kimutatható. A hiányzó vezetőség mellett, a nyári expedíciók indulásának küszöbén óriás kérdéssé nőtt a Társulat anyagi segítségnyújtása. Az ideiglenes vezetőség legsürgősebb feladata volt bebizonyítani a tagtársak előtt, hogy a Társulat még él és továbbra is életképes marad. Minden tennivalónkat megbeszéltük részletesen és a választmány határozatainak megfelelően cselekedtünk. Szilvássy tagtársunk a gazdasági részt, Balázs tagtársunk a megindítandó kiadványainkat, Gráfné tagtársunk a helyiség és tanfolyamok, az előadások dolgát, Kárpátiné tagtársunk az

adminisztrációt, Hegedűs tagtársunk a Társulat és a NIM ügyeit vállalta elsősorban, nekem csak mindezeknek összefogása, egybehangolása maradt.

- 7 -

Itt kell az ideiglenes vezetőség nevében köszönetet mondanom a minket megbízó választmány minden egyes tagjának azért az odaadó és megértő támogatásért, ami lehetővé tette munkánkat és ami nélkül nem lettünk volna képesek feladatunkat megoldani. Köszönetemet azonban tovább kell kiterjesztenem azok részére is, akik a közvetlen vezetésből kikapcsolódva, nem szüntek meg tanácsaikkal nekünk segíteni, és lehetővé tették, hogy az általuk megkezdett munkát tovább folytassuk és amennyire a mi erőnkől tellett, az ő elgondolásaikat is megvalósítsuk. Dudich Endre, Papp Ferenc, Venkovits István, Kessler Hubert, Jakucs László, Bertalan Károly a volt elnökség tagjai közül. Haracska Imre, Bogsch László, Benkő Ferenc és Kassai Ferenc a tanácsadó testület tagjai közül. Kretzoi Miklós, Leél-Őssy Sándor és Heinrich József a munkabizottsági elnökök közül. Továbbá Vadász Elemér akadémikus és Sztrókay Kálmán egyetemi tanár voltak azok, akik elsősorban segítettek tanácsaikkal, hogy Társulatunk önmagára találjon. Szíves tanácsaikért és segítségükért e helyen mondok nekik köszönetet egész társulatunk nevében.

Az ideiglenes vezetőség tudta, hogy mindent egyszerre nem képes megvalósítani abból, amit a társulat alapítói feladatul tűztek maguk elé, ezért mindenekelőtt a legfontosabbakat igyekezett egymás után életre kelteni. Első feladat: az alapszabályban előírtánál sűrűbben, havonta összehívott választmányi ülés. Utána következett a Társulat gazdasági megalapozása. Sajnos, azt a költségvetést nem valósíthattuk meg, amelyről 1 ma egy éve és egy napja még álmodtunk. Az állami támogatás elmaradt, a tagdíjak nem folytak be és jogi tagdíjat nem szereztek a csoportok. Munkánk kezdetén 8000 Ft volt a Társulat minden vagyona, abból 5000 Ft célpénznek tekintendő, mert a Dorogi Szénbányászati Tröszt Szakszervezeti Bizottsága meghatározott célra adta.

Tisztelt Közgyűlés! Kérem, hogy beszámolóm végén tegyék magukévá és szavazzák meg, hogy a Dorogi Szénbányászati Tröszt Szakszervezeti Bizottságának jegyzőkönyvi köszönetet mondjunk jelentős segítségnyújtásáért. Nélküle nem mertünk volna hozzáfogni a havonta megjelenő Tájékoztatónk elindításához.

Az induló nyári expedíciók pénzt kértek és adni nem tudtunk. A remélt NIM támogatás a nyáron elmaradt. Így első nagy igyekezetünk kudarcba fulladt. Sok hiábavaló járás és kérés után végre Haracska Imre miniszterhelyettes elvtárs, tanácsadó testületünk elnöke sietett ősszel segítségünkre és megértő intézkedésére 20.000 Ft-ot kaptunk a NIM fő könyvelőségétől első tudományos kiadványunk költségeinek fedezetére. A 7 ív terjedelmű, illusztrációkkal ellátott, magyar-orosz-német nyelven megjelenő kiadványunk nyomdakészen van Kretzoi Miklós tagtársunk íróasztalán, a klisék most készülnek, és minden reményünk megvan arra, hogy az 1959. évi évkönyvünk 1960. első évnegyedében megjelenik. Sajnos, az 1000 példányban megjelenő kiadványunkat erre az évre már egyik nyomda sem vállalta, ehhez a segítség későn érkezett.

Tisztelt Közgyűlés! Újból javaslatot teszek. Javasolom, hogy a NIM adományát a közgyűlés jegyzőkönyvileg köszönje meg!

A nyári hiábavaló erőlködések, a már-már kedvét veszített vezetőség új életre kelt a NIM támogatása, még inkább Haracska miniszterhelyettes elvtárstól kapott közvetlen bátorítás hatására. Újból végigjártuk a szakbizottságokat, életre hívtuk mindkét kiadványunk szerkesztőségét és tapasztalatcserére buzdítottuk a barlangkutató csoportokat. Dorog és Budapest között létre is jött két alkalommal is ilyen tapasztalatcsere, közös barlanglátogatás. Több csoport képviselői jelenlétében ünnepelte a műegyetemi barlangkutató csoport a Jósvafői Kutatóállomás 3 éves fennállását, valamint az Égerszögi-barlang felfedezésének 5. évfordulója alkalmából emléktábla leleplezését az Élelmezésügyi Min. Kinizsi Sportkör barlangkutató csoportjának rendezésében. Nyár végére az ideiglenes vezetőség felvette a kapcsolatot minden csoporttal, illetve azok képviselőjével vidéken is.

A nyáron rövidebb időre lengyel barlangkutatók felkeresték Magyarországot. Saját kocsijukon jöttek kilencen. Bejárták az országot, mi adtunk részükre vezetőt. Átutazóban járt később még egy másik lengyel csoport is Budapesten, de csak egy napot töltöttek itt. Most pedig osztrák barlangkutatót hívtunk meg Kessler tagtársunk javaslata alapján előadás tartására. Reméljük, hogy a nemzetközi kapcsolatok szakbizottsága révén 1960-ban mi is eljuthatunk külföldre. A szakbizottság tette lehetővé, hogy a Vörös Meteor nyári expedíciója során szlovákiai területre is átjárt, cseh kutatókkal kapcsolatot tartott és ők is meglátogatták kutatóinkat a hazai táborunkban.

Hiszem, hogy külföldi kapcsolataink a jövő évben terebélyesedni fognak. Hruscsov elvtárs amerikai útja, az államférfiak sűrű találkozásai, a szocialista államok egyre fokozódó fölénye nyugati szomszédainkkal szemben megkönnyíti majd a mi útjainkat is, először a szocialista baráti államok felé, azután pedig minden irányba, amerre karsztot és barlangot kedvelő szívünk megismerésre kívánatos karsztvidéket tételez fel.

Nyári munkájáról már sok barlangkutató csoport számolt be Tájékoztatónk hasábjain, így én most ezek ismertetését mellőzöm. Közgyűlésünk ma nagyobb feladatok megoldása előtt áll, semhogy a már ismertett eseményeket ismétljem el előtte. Néhány újabb beszámoló közlését pedig Tájékoztatónk decemberi számába szántuk újdonságnak. Engedjék meg azonban, hogy mint érdekességet, néhány munkát mégis megemlítsék itt is.

Szép és változatos munkáról számol be a miskolci csoport előzetes jelentése, akik 5 külön csoportban dolgoztak. Élénk, munkás élet folyik a Vörös Meteor csoportban, nem csak kint a terepen, hanem rendszeres heti klubéletet is élnek. A műegyetemi csoportunk beszámolója és a jósvafői kutatóállomás berendezettsége azt mutatja, hogy a barlangkutató minden élvezete és szeretete mellett igénybe kívánják venni a technika vívmányait is. Felszerelésük lehetővé teszi, hogy az emberi munka, fáradtság helyett a technika, a „gép” könnyítse meg megfigyeléseinket, végezze el munkánkat. Talán a barlangkutatót csupán „sportból” szerető emberek előtt ez nem talál tetszésre, de mégis kifejezi szocializmusunknak azt az el-

gondolását, hogy fölösleges emberi munkát ne végezzünk, ha azt gépekkel is elvégeztethetjük. Külön kell megemlítenem a dorogi csoportot, ahol nemcsak lelkes tagok és értékes beszámoló bizonyítja a jó munkát, hanem ahonnan nagy számban kaptunk kutatási

területükről ásványokat, kőzeteket. Ezzel alapját vetették meg a ma egy éve itt javasolt gyűjteménynek.

Örömmel említem meg, hogy egyéni kutatóink is szép és eredményes munkát végeztek. Jaskó Sándor tagtársunk munkájáról a Tájékoztató legutóbbi számában írtunk. Kárpátiné Radó Denise beszámolója most készül. Jakucs László nagy jelentőségű felfedezéséről Tájékoztatónk decemberi számában számol be tagtársainknak.

Rövid, de jó munkáról tanúskodó beszámolót kaptunk az egri csoporttól. Értékes leletekre bukkantak, mint azt a novemberi Tájékoztatóban olvashattuk. Új munkaterületről adnak hírt a pécsi legújabb csoportjaink, a Vass Béla által vezetett egyik és Koch László által vezetett másik barlangkutató csoportunk. Ők kértek segítséget Budapestről a NIM-en keresztül és a Budapesti Szabó József geológiai technikum KISz szervezetének barlangkutató csoportja sietett le hozzájuk kötélhágcsóval és tapasztalattal, hogy együttesen lejussanak a most felfedezett 50 m-es zomboly fenekére. A vidék és Budapest barlangkutatói egyre több új barlangot, barlangrészt tárnak fel. Erről legutóbb a rádió is riport formájában emlékezett meg, megszólaltatta Szilvássy és Palánkay tagtársunkat is. A Vámórség barlangkutató csoportja által újonnan felfedezett Rókahegyi-barlang (lásd alul megj.) igen szép ásványokat rejt magában. Ebben a munkában többször segített már a geológusok csoportjának néhány tagja is. Ez a barlang különben egyik igazolása annak, hogy Budapest környékén is van mit tennünk. Aki keres az itthon is találhat. Így talált a Vörös Meteor egy csoportja új barlangrészt a Mátyáshegyi-barlangban a Sárdagasztó fölött, mintegy 150-200 m új részt.

Az újjáéledt Társulat erejét azonban sokoldalúsága is jellemzi. Nemcsak a kutatás területén értünk el eredményt, értünk el eredményt tapasztalatcsere vonalán is. A Várostervezési barlangkutató csoportja indította el ezt a mozgalmat elsőnek a választmányon belül, amikor még Tájékoztatónk nem volt. Az ő fénymásolt ötleteik vezettek el az egyszerű eszközeink rendszeres és igen jó ismertetéséhez. Úgy hiszem volna még mit felsorolnom, mert most midőn beszámolómat anyagát ismertetem, látom, hogy társulatunk él, erősödik és egyre több értékkel gazdagítja a magyar barlangkutatók eddigi szép sikereit. Mégis sajnálom, hogy néhány csoportunkról alig tudunk valamit. Ezen a helyen is kérem mindazokat, akik munkájukról még semmit, vagy csak nagyon keveset hallattak, írjanak magukról, mondják el mit csinálnak és mit fognak csinálni a jövőben, hogy az új vezetőség támogathassa őket.

Az eddig ismertetett munkát most már csak néhány egyszerű adattal egészítem ki. Az oktatási és propaganda szakbizottság második alapfokú tanfolyamát is megindította. Tudomásunk szerint

megj.: Azonos a Tájékoztató 1959. októberi számában „Rómaifürdő ősforrás barlangjaként” említett barlanggal (szerk. megj.)

hasonló vidéken is volt. Ennek a tanfolyamnak teljes vizsgaanyagát kérdések alakjában a Tájékoztatónk októberi számában közöltük. A szakbizottság szerint ugyanis vizsgára a tanfolyam végighallgatása nélkül is jelentkezhet bárki. Az első ilyen vizsgát a közeljövőben tartjuk meg. Tanfolyamok indítására felhívtuk a KISz-t, ahol 6 tanfolyamot kívánnak megszervezni, négyet Budapesten, egyet Miskolcon, egyet pedig Egerben. Munkatervünk szerint a szakbizottság 1960 januárjától továbbképző tanfolyamot is rendez.

Nemrég tartotta első előadójelölését a karsztmorfológiai szakbizottság is. Lelkes hallgatósága a vita során néhány komoly feladatra kérte fel a bizottságot, amit ők örömmel vettek és igen szép munkatervet készítettek az 1960. évre. Tudományos célkitűzéseink és anketjaink mellett részben a többi szakbizottságokkal, részben társegyesületekkel kívánják a kapcsolatot megvalósítani.

Utoljára hagytam egy nagy kérdésünk tisztázását, mely nélkülözhetetlen munkánkhoz. Ez a helyiség kérdése. Sokáig nem volt otthona Társulatunknak. Most két szerv is szeretettel nyitja meg előttünk kapuit. Hosszú keresgélés és bizony sok meg nem hallgatás után a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetéhez fordultunk segítségért és itt kaptunk helyiséget támogatás címén, minden ellenszolgáltatás kérése nélkül. Helyiségüket már használjuk is, itt tartjuk értekezleteinket és a titkári órákat. Sőt meg kell említenem, hogy 24 órával ezelőtt kaptam azt az értesítést, hogy a Szakszervezet még a folyó évben 2000 Ft anyagi támogatást utal át a Társulat csekkszámájára.

Másik támogatónk a METESz is bejelentette, hogy sajátjának tart minket, de már az új vezetőségnek kell a lehetőségeket felmérnie és a legjobb megoldást megtalálnia.

Tisztelt Közgyűlés!

Röviden beszámoltam a Társulatunk életének első évéről. A munka hullámzott, de a felmerült nehézségek sok mindenre megtanították a Társulatot. Most készítsük el az év mérlegét, próbáljuk meg összegezni a tapasztalatokat és ennek alapján jó tanácsokkal ellátni a következő vezetőséget.

Az ideiglenes vezetőség, vagy annak egyes tagjai nem voltak olyan szakemberek, mint közvetlen elő deik. Mi szorgalmunkkal igyekeztünk hiányainkat pótolni. Az a hatalmas segítség, amit mindenhol kaptunk, tette lehet övé munkánkat. El akartuk érni, hogy az új közgyűlés és az új esztendő már ne küzdjön a kezdés nehézségeivel, tudjon mindjárt továbbmenni kijelölt utunkon.

Mi az, amit megvalósítottunk? Tervszerűen neveltük önmagunkat és a Társulat minden tagját arra, hogy mi vagyunk a Társulatért és a közösség érdekei az egyén érdekei elé helyezendők. Ezt a célt egyre tudatosabban közelítjük meg. Meg akarjuk értetni mindannyiunkkal, hogyha közösségünknek, a Társulatnak jól megy a dolga, akkor ennek visszahatása alapján az egyének, az egyes kutatók munkája is jobb lehetőségek mellett folyik majd.

- 11 -

Javítottuk a társulat anyagi lehetőségeit. Ha jelenleg még nem is olyan mértékben, ahogy az kielégítő lehet, de az 1960. évre a Pénzügyminisztérium megértő támogatása révén a Társulat működéséhez szükséges minimális pénzügyi alap biztosítva van.

Megvalósítottuk társulati életünknek minden mozzanatát, mert pl. helyiségünk megszerzése óta rendszeresen titkári órákat tartunk, vitaülést is rendezünk, tanfolyamunk is van. Sajtó alá rendeztük első évkönyvünket. A közgyűlés előtti utolsó héten elkészültek tagsági igazolványaink is. Remélem eléggé tetszetősek és most már mindenkinek a zsebében van.

Ásványgyűjteményünk alapjait leraktuk. Dorog ásványai és a Szabó József geológiai technikum barlangkutató csoportjának összegyűjtött ásványai (mintegy 140 db, amit jelenleg a tanfolyam használ), képezik a gyűjtemény alapját.

Végül említem meg tulajdonképpeni büszkeségünket, a KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ-t. Ez a mi lapunk. Mindenkinek tetszik, akivel eddig beszéltem róla. Eredményeink között utoljára soroltam fel, mert szívünkhöz nőtt, és mint munkánk nemzetiszínű és vörös lobogóját adom át Tájékoztatónk az új vezetőségnek fenntartás és továbbfejlesztés céljából.

Amit nem értünk el, nem sorolom fel. Többet szerettünk volna tenni a félév alatt, szeretttük volna mindazt megvalósítani, ami megvalósult volna, ha Társulatunk az elmúlt egy év alatt csak előre haladhatott volna közgyűlésünk által választott vezetőivel. Most szeretném visszaadni nekik a vezetést, hogy nagyobb tudásukkal többet tehessenek Társulatunkért.

Utolsó mondatomban az ideiglenes vezetőség tagjaihoz fordulok. Köszönöm, hogy együtt dolgozhattunk, hogy akartak és tudtak egymásnak segíteni, engem támogatni.

Kérem a közgyűlést, hogy az ideiglenes vezetőség beszámolóját fogadja el és az ideiglenes megbízatás alól mentse föl.

ELNÖKI SZÉKFOGLALÓ

Előadó: dr. Dudich Endre akadémikus, a MKBT elnöke

Tisztelt Közgyűlés!

Az új tisztikar és a magam nevében hálásan köszönöm, hogy megválasztottak. Igyekezni fogunk megfelelni a belénk helyezett bizalomnak. Elnöki minő ségemben az első szavam a lelépett Ideiglenes Vezetőségnek szól, amely Barátosi József megbízott elnök vezetése alatt nehéz körülmények között jól elvégezte a reorganizáció munkáját. Azt hiszem, a Társulat minden tagja nevében szólok, amikor nekik áldozatos, de sikeres munkájukért a Társaság őszinte elismerését és hálás köszönetét fejezem ki.

- 12 -

Most az volna az előírászerű, hogy programot adjak. Erre azonban nics szükség teljes mértékben, mert egy évvel ezelőtt megadtam azt ugyanezen helyről. A program eléggé részletes volt és azt hiszem, hogy aktualitásából máig nem vesztett. A helyzet tehát azt írja elő, hogy csak a soronlévő feladatokról beszéljünk.

Az első és legfontosabb teendő nk, hogy a Társulaton belül megvalósítsuk a békés egymásmellett-élés nagy elvét. Ha azt akarjuk, már pedig nagyon akarjuk, hogy Társulatunk munkája eredményes legyen, akkor fel kell számolnunk azokat a széthúzó és visszatartó erőket, amelyek károsan hathatnak. Egymás megbecsülése, s mértéktartó önbecsülés, az egymással egymásért és mindannyian a közösségért elvek kellenek hogy érvényesüljenek. Ezeknek kell uralkodniuk a Társulaton belül, mind a vezetőségben, a tisztikarban, mind pedig

a tagságon belül és valamennyi részleg részéről a másik kettő irányában. Feltétlen bizalommal kell lennünk patronáló szerveink, a Nehézipari Minisztérium és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége iránt, amelyek támogatásunkat, illetve felügyeletünket vállalták.

Mint latinus tanultságú ember, mindig találok valamit emlékeimben, amit mint tanulságos mondást meg lehet szívlelni. A mi esetünkre ez illik: „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.” Az egyetértés nagyra növeli a kis dolgokat, a széthúzás a legnagyobbakat is rombadönti. Arra kérem a Társulat egészét, a tagságot és a tisztségviselőket egyaránt, ezt szívleljék meg és ezt tartsák szemük előtt minden társasági ténykedésükben.

Ennek az 1960-as évnél feladata első sorban a megalakulást követő stabilizációs szervezés lesz. Ki kell osztani a feladatokat, kijelölni és körülhatárolni a munkaköröket, megindítani az adminisztrációt, növelni a taglétszámot, megállapítani a kutatási feladatokat, rendezni a szakbizottságok ténykört és munkáját, kiépíteni a Társulat kapcsolatait a külföldi hasonló célkitűzésű társaságokkal és itthon a kutatókkal, szakemberekkel és a tömegszervezetekkel, stb. Szóval megteremteni a szervezetet, amely azután majd működni fog tudni. Csak jó szervezéssel, a munkák és feladatok, valamint a rendelkezésre álló erők reális felmérésével lehetünk úrrá a helyzeten és indulhatunk meg célunk felé. Ez most a vezető ség, a választmány, tanácsadó testület és a szakbizottságok feladata és ahhoz kérem a tagság segítségét is. Tehát a főelvünk legyen: Bízunk egymásban!

Természetesen ez nem jelenti, hogy a kutatómunka szünetelne, mert hiszen már csoportjaink már anynyira megszerveződtek, hogy eddigi munkájukat folytatni tudják és tovább is fogják vinni. A központi szervezés egyik főfeladata, hogy őket munkájukban segítse.

Különösen fontos feladatunknak tekintem a „Tájékoztató” és a folyóirat vagy évkönyv megjelentetését. Létünk értelmét, vagyis munkánkat csakis ezek dokumentálhatják bel- és külföldön egyaránt. Egyelőre minden reményünk megvan arra, hogy ezeket meg tudjuk valósítani.

- 13 -

Egyetértés és munka, ezzel végzem beszédemet. Mindenki dolgozzék önzetlenül a közösség javára és akkor sikerülni fog Társulatunkat felvirágoztatni.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT 1959. DECEMBER 13.- ÁN MEGVÁLASZTOTT VEZETŐSÉGE ÉS TISZTSÉGVISELŐI.

Elnök: dr. Dudich Endre

Társelnökök: Barátosi József, dr. Bertalan Károly, Borbély Sándor, dr. Jakucs László, dr. Kessler Hubert, dr. Papp Ferenc, dr. Szabó-Pál Zoltán

Titkárok: Balázs Dénes, Magyarai Gábor, Neppel Ferenc Gazdasági titkár: Szilvássy Gyula

Számvizsgáló Bizottság elnöke: Schönviszky László Tagjai: Kovács Béla, Holló Elemér

Választmány tagjai: Benedek Endre, dr. Gráf Andrásné, dr. Jaskó Sándor, dr. Hegedűs Gyula, Tóth József, Kárpáti Lajosné, Kincses Júlia, dr. Láng Sándor, Maucha László, dr. Szatmáry Sándor

Választmányi póttagok: Müller Ernő, Hazslinszky Tamás, Holly István, Csekő Árpád, Láner Olivér

Tagjai: Benkő Ferenc, dr. Bogsch László, dr. Bulla Béla, Dancza János, dr. Dombai Tibor, dr. Ferencz Károly, dr. Fülöp József, Harván István, dr. Horusitzky Ferenc, dr. Kassai Ferenc, Kenyeres Lajos, dr. Meisel János, dr. Mosonyi Emil, Mosonyi Gyula, dr. Pávai-Vajna Ferenc, dr. Schmidt E. Róbert, dr. Tasnádi K. András, Udvarhelyi Károly, dr. Vitális Sándor, dr. Vendl Aladár

Szaktanácsadók összefogó elnöke: dr. Kretzoi Miklós

Szaktanácsadók elnökei:

Őslénytani Szaktanácsadás: dr. Kretzoi Miklós
Ősrégészeti Szaktanácsadás: Vértes László
Karszthidrológiai Szaktanácsadás: Vigh Ferenc
Karsztmorfológiai Szaktanácsadás: dr. Leél-Őssy Sándor
Biológiai Szaktanácsadás: dr. Loksa Imre
Ásványközettani Szaktanácsadás: Mándl Tamás
Szeleofotográfiai Szaktanácsadás: Markó István
Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága: Heinrich József
Oktatási és Propaganda Szaktanácsadás: Barátosi József
Dokumentációs és Szerk. Biz.: dr. Bertalan Károly
Műszaki Bizottság: Bics Lajos, Jambrich Károly

FELTŰNŐ KUTATÁSI EREDMÉNYEK AGGTELEKEN

Írta: Jakucs László dr.

A Baradla-barlangban folyó rendszeres kutatómunkáink során az idei nyáron felfigyeltünk egy érdekes jelenségre. A Baradla Fő-ágának 2100 méterénél (a távolság az aggteleki főbeárrattól van nézve) a mennyezet magassága a korábbi átlagos folyómagassághoz viszonyítva ugrásszerűen kb. 10 méterrel megnőtt. Ez a hely a Szultán-pamlaga nevű cseppkőtartárával szembe van, a Vaskapu-szorostól néhány száz méterre Jósvafő irányában. A szelvénykeresztmetszet hirtelen megnövekedéséből itt egy felső járatnak a csatlakozására kellett gondolnunk. A morfológiai megfigyelésből levont következtetés beigazolódott. A Szultán-pamlaga feletti meredek cseppkőes, sziklás oldalfalon felmászva, a patakmeder felett mintegy 15 méterrel magasabb szinten csatlakozó oldaljáratot találtunk. Ez az oldaljárat a megjelölt magassági szinten már vízszintesen halad és egyenlőre három teremből áll. Fenekén, egy iszapos patakmederben gyenge vízszivárgású patak folyik, amely pataknak a vize (fluoreszcinnel megfestettük) a Szultán-pamlaga vízfolyásában jut be a Baradla vízrendszerébe. A felső terem cseppkő képződményekben igen gazdagok. A folyó jelenleg ismert végpontját egy teljesen zárt agyagszifon képezi, amely útját állja a továbbjutásnak.

Amint a Kis-Baradla víznyelőben folyó feltárási munkálataink azt lehetővé tették, kutatóbrigádomat azonnal ráállítottam a szakasz folytatásának feltárására. Feltételezésem szerint ugyanis itt a Baradlának egy olyan felső szintű, az eddig megismert szakaszánál lényegesen hosszabb kiterjedésű folyosójáról van szó, amely kialakulását, jellegét tekintve nagymértékben hasonló lehet a Nehézút feletti inaktív felső folyosószakaszhoz, azaz a barlang fejlődésének korábbi, valószínűleg még ópleisztocén szakaszában ez a folyosó jelentette a barlang akkori aktív patakos főágát s a később „szifonjárat”-ként alatta kialakult és egyre bővülő, mélyülő mai főágszakasz csak később vette át tőle az aktív nagyági jelleget.

A jelenleg is folyamatban lévő további feltárási munkálataink a tőlük várt eredményt, a még ismeretlen felső folyosórészek megismerését még nem hozták ugyan meg, de egészen más irányban nagyon feltűnő és váratlan leleteket szolgáltatottak. Emberi településnyomokat fedeztünk ugyanis fel ebben a szakaszban. Kutatótársaimmal, Putz Gizellával és Mizersor Károllyal eddig a következő érdekes leleteket találtuk e felső „terrasz-barlangban”:

1. 4 db jellegzetes hallstatti kultúrájú, durván megmunkált, fekete cserépedény töredéket
2. Félig kiégetett, barlangidegen agyagtömböket, amelyeknek anyaga nagymértékű hasonlóságot mutat a hallstatti edények anyagával
3. Egy vasból készült, hallstatti korú bőrlyukasztó tűt.

- 16 -

4. Feltűnően sok faszén, hamu és koromnyomot, ezeknek a korát még nem tudtuk meghatározni.

5. Kb. 36 db világosszínű égetett cserépedénydarabot, amelyek primitív zománcmázzal vannak bevonva. Ezek az edénydarabok a hallstatti kultúránál sokkal fiatalabb leletek, körülbelül a tatárjárás idejéből származók. Az edénydarabok lehetővé tették az eredeti edény biztos rekonstrukcióját. Az eredeti ép cserépedények kb. 20-25 cm magas, hengeres, vázaszerű edények voltak, amelyeknek keresztmetszeti átmérője 4-5 cm volt csupán. Ezek az edények ivó, vagy tároló edények nem lehettek. Minden bizonnyal olajfáklyák voltak, amelyekben zsír, vagy olaj és szálas növényi rostokból álló kanócbél égett. Magas, karcsú tégelyszerű jellegüknel fogva csakis erre a rendeltetésükre gondolhatunk

6. Szenesedett állati gyapjúdarabkákat.

7. Meghatározatlan eredetű csontszilánkokat.

8. Nagyon rossz megtartású, széteső, de határozottan felismerhetően rostos szerkezetű fáklyabetéteket.

Mindezeket a tárgyakat a felszínen, ásatás nélkül találtuk, vastag koromréteggel befedetten. A felszíni talajrétegeket ugyanúgy, ahogyan a rajtuk heverő tárgyakat, vastag, még az ó-barlangban is szokatlanul erős bolygatatlan koromréteg fedte. A leleteket és környéküket fedő sértetlen, lábnyom nélküli lágy koromréteg vitán felülállóan bizonyítja, hogy a leletek a szóban forgó helyre még a koromréteg képződése előtti időszakban kerültek, azaz ki van zárva, hogy esetleg valakinek az ízetlen tréfájáról lenne szó.

A fent felsorolt leleteink jelentősége igen nagy. Nem azért, mintha ilyen leletek a Baradlából és a Domicából eddig még nem kerültek volna tömegesen is elő, hanem azért, mert a barlangnak egy olyan szakaszában találtuk őket autochton helyzetben, amely barlangszakaszról korábban azt tartottuk, hogy első emberi bejárója Vass Imre mérnök volt 1925-ben. Ezek a leletek a Baradla megismeréséről idáig elfogadott és vallott nézeteinket gyökeresen átformálásra kényszerítik.

A Szultán-pamlaga feletti „Terrasz-barlang” leletei kétséget kizáró módon bizonyítják azt, hogy a Baradla főágának Vaskapu utáni részeit az emberek Vass Imre előtt is ismerték, mégpedig úgy látszik több korszakban is. Ismerte már a hallstatti korú ember, s ismerték a tatárjárás korabeli cserépedények készítésének korában is, a XII.-XIII. évszázadban. Ha Vass Imre könyvének ezek után nagyobb figyelmet szentelünk, kiderül, hogy az ő általa írottak is megerősítik a mostani leleteinkből levont következtetéseket. Vass az Óriások-termében leírt egy gyalogösvényt, amely az óriástermi víznyelőtől a Ganimédes-kútjáig jól láthatóan kitaposott út volt. Az ösvényen Vass mezítlábas, máshol bocskoros lábnyomatokat vett ki világosan. A Ganimédes-kútjánál pedig egy fekete, a maiaktól

- 17 -

nagyon eltérő készítmódú cserépkorsó darabjait találta meg. Az eddigi kutatási adataink alapján is párhuzamot lehet talán már vonni a két lelet között. A mezítlábas nyomok és a fekete korsótöredékek ezek szerint a hallstatti ember nyomai lehettek az Óriások-termében, a bocskoros lenyomatok pedig jóval későbbi eredetűek, talán abból a korból származók, amelyből a mázas cserépfáklyák is erednek a Szultán-pamlagánál. A most talált leleteink tehát megerősítik Vass Imre megfigyeléseit a lábnyomokkal kapcsolatban, s ugyanakkor meg is magyarázzák azokat, amit Vass Imre viszont még nem tehetett. Ő a nagy víznyelőt övező meredek csúszós agyagoldalon általa észlelt csúszási lábnyomokból arra következtetett ugyanis, hogy a lábnyom emberét azon a helyen talán kötéllel engedték alá az ottani felső barlangnyílásból. Elvetette azzal annak a lehetőségét, hogy a lábnyomok emberei ugyanazon az útvonalon jutottak volna az Óriások- termébe, amelyen ő is, tehát végig a barlang Főágán. A Vass Imre által leírt csúszási nyomok feletti „kémény” azonban nem a felszínre vezet, sőt nem vezetett oda korábban sem, hanem a Meseország előterébe. Korábban a lábnyomlelettel kapcsolatos magyarázatát kereső kutatásaink ezért irányultak elsősorban a Meseország felé. A Meseországban 1947-ben Révész Lajos által talált rókacontváz akkor megerősíteni látszott ennek a feltevésnek a lehetőségét, hogy itt korábban egy természetes barlangbejárat látszott. Az 1953-54 telén végzett ásásainknál az volt a célja, hogy feltárjuk ezt a feltételezett régi bejáratot. A Meseország folytatását elzáró két agyagszifont akkor átástuk és a második mögött egy kürtőrendszert találtunk, amely eléggé megközelíti a felszínt, de a felső része vörös agyag által el van tömődve. Bár a rókacontváznak a helyzete elárulta azt, hogy a róka az általunk megnyitott kürtőből sehogyan sem juthatott be a Meseországba (fiatalabb korú agyagfelszínen feküdt a csontváz, mint amilyen korú agyagréteg a szóbanforgó szifonokat mennyezetig, légmentesen feliszamolta), mégis – jobb híján – feltételeztük, hogy ez az út lehetett az Óriások-termébe jutó ősember útvonala. Az elképzelésnek azonban már akkor is voltak olyan támadható pontjai, amelyek miatt nem mertünk határozottan síkraszállni mellette. Ilyenek voltak a következő okok:

1. A Meseország végében talált kürtő tetejének kitöltése típusos barlangi vörösayag. Ugyanakkor a felszínnek azon a részén, amely alatt ezek a kürtők vannak (Galyatöbör), nem

terra-rossa, hanem rendzine talaj van, tehát a feltételezett felszínre nyíló kürtőszakasz eltömő kitöltése nem jelenkori felszíni bemosású.

2. A rókacsontváz jelenléte nem bizonyíték, a már említett oknál fogva. A róka a Meseországba az utolsó egy-két száz év folyamán került be, amikor már az említett kürtőrendszer többszörös agyagszifonnal el volt zárva a meseországi szakasztól. Ez a róka ugyanúgy, ahogy a Raisz Keresztély által a Rókaág végében talált csontváz rókája, az aggteleki bejáraton át jöhetett be a barlangba, ahol eltévedt és addig bolyongott, amíg éhen nem pusztult.

- 18 -

3. Érthetetlen volt, hogy a Meseország előteréből, ahonnan kényelmesen is lesétálhatott volna az ősember a Kínai-pagoda mögötti lejtőn, miért eresztette be magát a „kéményen” keresztül a Nagy-víznyelőhöz s miért innen ment fel ismét egy sokkal nehezebb útvonalon az Óriások-termébe? Hogy az ősember, ha a Meseország felől jött volna be, az Óriások-termének ezt a megközelítési útvonalát választotta volna, teljességgel hihetetlen. Hiszen a szóban forgó „kémény” függőlegesen alászakadó torkát a Meseország felől nehéz megtalálni, s ugyanakkor onnan egy tágasan tátongó kapun át, hívogató és kényelmesen, kötél nélkül járható lejtő vezet le az Óriások-termébe.

Az itt felsorolt, s egyéb, még fel nem sorolt érveknek, valamint döntően a most talált Szultán-pamlagai leleteknek a bizonyítéka alapján határozottan amellett kell állást foglalnom, hogy a Vass Imre lábnyomos emberei ugyanazon az útvonalon jöttek végig, amelyet Vass Imre felfedező útjának szoktunk nevezni, azaz a teljes baradlai Főágon. Az ösvény, amelyet Vass Imre leír, pedig csak a legutolsó, az árvizek által el nem pusztított rövid szakasza volt annak a hosszú kitaposott útvonalnak, amelyet a Főágon végig a korábbi barlanglátogatók kitapostak. Természetes, hogy Vass Imre a Főág korábbi szakaszaiban nem találkozott lábnyomokkal, hiszen ez időszakosan árvízi aktivitású barlangszakasz még ma is. A felsőbb, terraszbarlangrészekben pedig, ahol korábbi nyomokat találhatott volna Vass, nem végzett kutatásokat. Azok a bizonyos emberi csúszási nyomok, amelyeket a víznyelő feletti agyagoldalán talált, szintén nem jelentenek semmit. Vass Imre is, első útja alkalmával először a „kéménybe” akart felmászni, hiszen a víznyelőtől csak errefelé van látható továbbjutási lehetőség. Nyilván azt tette a lábnyomok embere is, amit akaratlanul Vass Imre is tett először, hogy megpróbálkozott a csúszós agyaglejtőn a felette tátongó sötét üregbe való felkapaszkodással, s csak miután az nem sikerült neki, mert mindig visszacsúszott, vette észre azt a szűk oldalirányú továbbjutási lehetőséget, amelyen az Óriások-termébe vezető út nyílik. Vass Imre az általa észlelt csúszási nyomoknak ezt a kézenfekvő, természetes magyarázatát nyilván azért nem vetette fel, mert ezzel azt kellett volna elismernie, hogy őelőtte már mások is végigjárták a Baradlát, tehát felfedezése nem teljesen új.

A fent előadott érvek alapján tehát meg kell állapítanunk, hogy a Baradla Vaskapu utáni szakaszainak Vass Imre nem felfedezője, hanem (anélkül, hogy ezzel az ő érdemeit a legcsekélyebb mértékben is csökkentenénk) ő csak első térképezője és részletes leírója volt.

Jakucs L. kiegészítő jegyzete:

A fenti sorok megírása és közlésre való átadása után újabb leletek kerültek elő a Baradla Vaskapu utáni folytatásából. Ezeket a leleteket részben Patek Erzsébet régész, akit hívásunkra

a történeti múzeum leküldött a leletek és a helyszín megvizsgálására, részben kutatótársaimmal mi magunk találtunk. Az

- 19 -

újabb leletek két helyről, a Szultán-pamlaga feletti terrasztermekből és az Óriások-terméből kerültek elő. Részletezve a következők:

Kb. 14 db hallstatti (mintegy 3000 évvel ezelőtti) cserépedénydarab a Szultán-pamlagától. Szenesedett búzaszemek az egyik hallstatti cserépedényben a Szultán-pamlagánál. 2 db „bükki kultúrájú” cserépedénydarab az Óriások-terméből, a Ganimédes-kútja alatti területről. 2 db egyelőre meghatározatlan korú cserépedény darab (a kettő egy egész korsót alkot) az Óriások-terméből, a Ganimédes-kútja alatti területről. Ezek a korsórészek fehér, mázolatlan cserépből állnak és a korsó fenekét egy lapos, alkalmas mészkőlap képezi. Primitív, nagyon feltűnő kidolgozású darab, amelyenhez hasonlóról a baradlai leletek között eddig nincsen tudomásunk.

A Szultán-pamlagának érdekes leleteit korban Patek Erzsébet ősrégész, illetve a történeti és néprajzi múzeum határozta meg. Ezek szerint a Vaskapu utáni szakaszban az eddigi meghatározások szerint az alábbi korok vannak leletekkel igazoltan képviselve:

1. Bükki-kultúra (kb. 6-7000 évvel korábban)
2. Hallstatti-kultúra (kb. 3000 évvel korábban)
3. Tatárjárás kora (XII.-XIII. évszázad)
4. A történelmi újkor (XVIII.-XIX. évszázad). Ez utóbbi kort jelző leletek kormeghatározó értéke pontosabb időbeli azonosítást nem enged meg, úgyhogy ezek már Vass Imre után is bekerülhettek a Baradla Vaskapu utáni szakaszába.

A kutatások ennek az izgalmas problémakörnek a végleges tisztázására továbbra is folyamatban vannak.

- 20 -

A JANGSÓI PILJENDUNG BARLANGJAI

Dél-Kínában középső és felsőpaleozói, valamint triázmészkövekből felépített hatalmas karsztos tönk terül el. Ény-i fele az ú.n. Jünnan-Kujcsoui Fennsík (röviden Jünkuj-fennsík) 1000-2000 m magasra kiemelt karsztos planina, míg tőle DK-re közel a tenger szintjéig letarolt szigethegyes karsztvidék (külföldi irodalomból átvett néven „kúparsztvidék”) terül el. A Jünkuj-fennsík kiterjedése (beleszámítva a burmai San-fennsíkot, valamint a Sziámba, Laosz-ba és Vietnámba áthúzódó részeket is) mintegy 450.000 négyzetkilométer, míg a szigethegyes karsztvidék közel 350.000 négyzetkilométert tesz ki. Ez az együttesen kb. 800.000 négyzetkilométert kitevő terület a világ legnagyobb összefüggő karsztvidéke.

A szigethegyes karszt jellegzetes hegyformái

A szigethegyes karszt két alapvető, jellegzetes hegyformája a karsztos kúphegy és a karsztos toronyhegy. Mindkét forma sajátos klimatikus morfológiai képződmény, mely a trópusi szavannák és egyes szubtrópusi tájak karsztjaira jellemző. Különösen Dél-Kínában fejlődtek ki nagy területen a karsztos szigethegyek, de megtaláljuk azokat Délkelet-Ázsia több más helyén, továbbá a Kis- és Nagy-Antillákon, a mexikói Jukatan-félszigeten, stb.

Szigethegyes karszt általában ott alakul ki, ahol

- a. az évi csapadékmennyiség legalább 1000-1200 mm és
- b. az évi középhőmérséklet 17-18 Celsius fok felett van.

A két éghajlati elemnek a karsztosodás intenzitására gyakorolt együttes hatását egy mutatóval, az ú.n. egyszerű klímafaktorról is kifejezhetjük. Képlete:

$$K_f = \frac{cs}{t}$$

ahol cs = évi átlagos csapadékmennyiség mm-ben, t = évi középhőmérséklet Celsius fokban. (Megjegyzem, hogy a fenti képletből csupán a csapadék van többé-kevésbé lineáris összefüggésben a karsztos lepusztulás intenzitásával, a hőmérsékletnek csak közvetett, de nem kevésbé fontos szerepe van – növényzet, szén-dioxid, szerves savak, stb. – A képlet alkalmazásából messzemenő következtetéseket levonni nem lehet, ez csupán arra alkalmas, hogy a különböző éghajlati elemeknek a karsztosodásra gyakorolt együttes hatását szemléltetőbben kifejezhessük.)

Lássunk néhány példát a szigethegyes karszt két alapvető éghajlati elemének számszerű alakulásáról, valamint néhány jellemző adatot a mérsékeltövi karsztról:

- 21 -

Szigethegyes karszt Földrajzi szélesség	Tengerszint feletti magasság	Évi átlagos csapadék-mennyiség	Évi közép-hőmérséklet	Klímafaktor
Kujlin (Kína) 25° 19'	150 m	1914 mm	19,5° C	37,3
Hanoi (Vietnám) 21° 10'	13 m	1775 mm	23,3° C	41,4
Havanna (Kuba) 23° 10'	62 m	1137 mm	25 C°	28,4
Kingston Ény (Jamaica) 18° 05'	kb. 500m	2000 mm	24,7° C	49,4
Mérsékeltövi karszt				
Aggtelek (Magyar karszt) 48° 28'	360 m	657 mm	8,3° C	5,6
Cospic (Jugoszláv karszt) 44° 33'	570 m	1626 mm	8,7° C	14,1
Kunming (Jünnani-fennsík) 25° 02'	1893 m	1038 mm	15,9° C	16,5
Kujjang (Kujcsoui-fennsík) 26° 34'	1057 m	1218 mm	15,7° C	19,1

Ha még több számítást végeznénk, úgy találnánk, hogy a szigethegyes karszt klímafaktora általában 25-60 közt mozog. Ezen érték körül (ha a hőmérséklet ezen belül meghaladja a 25 C fokot) már a trópusi őserdőkarsztba való átmenet jelentkezik.

A szigethegyes karszt kialakulását elősegítő két alapvető éghajlati elem mellett a karsztosodási folyamat fokozottabb intenzitását egyéb éghajlati körülmények is befolyásolják. Az a tény, hogy pl. Kínában Kujlin-Jangsó vidékén a nyári monszun ideje alatt egy hónap alatt annyi csapadék lehullhat, mint nálunk Aggteleken egy év alatt, ez a karsztos eróziót nagy mértékben fokozza. A lehulló csapadék korrodáló hatását is – még nem kellően elemzett adatok alapján – közel a duplájára emeli a csapadék fokozott salétromsavtartalma, ami a trópusi vidékeken, ill. a monszunklíma alatt a gyakori kisülések következménye.

A karsztos lepusztulási folyamatot a klímaviszonyokon kívül természetesen az adott köztetani és tektonikai tényezők is alapvetően befolyásolják. A Délkínai-karsztvidék helyenként többezer méter vastag, tiszta, vastagpados, a tektonikus erők által csak helyenként megbolygatott, részben kiemelt mészkőtömbje ideális előfeltételeket jelent a karsztdenudációs folyamat számára.

A szigethegyes karszt kialakulása kétségkívül alapvetően klimatikus tényezők következménye. A kialakulás folyamata azonban még mindmáig nem kellően tisztázott kérdés.

Véleményem szerint a szigethegyes karszt a kiemelt mészkőtömbből az igen gyors ütemű berogyási folyamat útján, a tönk térbeli hidrográfiai hálózatába jutó nagymennyiségű, agresszív csapadékvíz intenzív korróziós-eróziós hatására jön létre. E folyamatban nem elhanyagolandó a nagyobb földalatti üregrendszerek felszakadozása, valamint az erőteljes felületi (areális) erózió,

- 22 -

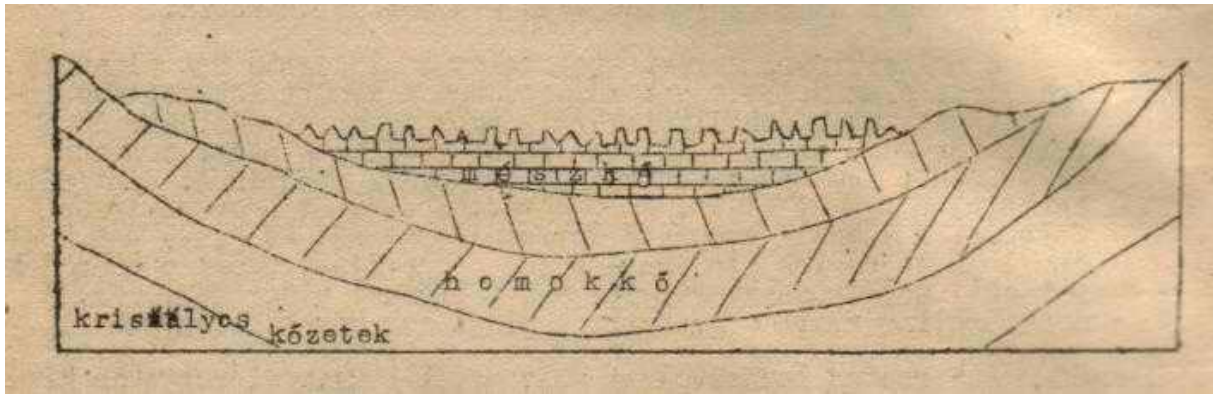
majd – a hegyközi síkságok láncolatának kialakulása után – a folyóvízi laterális erózió sem.

A Tájékoztató szűk terjedelme nem teszi lehetővé, hogy a szigethegyes karszt genetikai problémáival most bővebben foglalkozzam, ezért cikkemben csupán a szigethegyes karsztvidék egyik jellegzetes hegytípusával, a karsztos toronyhegy kialakulásával kívánok foglalkozni.

A Délkínai karsztvidék sok tízezer mészkőtornya közül kiemelek egyet, a jangsói Piljendungot és ennek ismertetésén keresztül vezetem le a karsztos toronyhegyek általános kialakulására vonatkozó elképzeléseimet.

A Piljendung kialakulása

A Piljendung, mely szó szerinti fordításban így hangzik: Virágos Barlangok Hegye, a dél kínai Kuangszai Tartomány régi székhelyétől, Kujlintól 60 km-re DK-re, a kis Jangsó városka közelében található. Egyike azon permo -karbon mészkőben keletkezett szigethegyeknek, amely Kujlin vidékétől DK- i irányban, mintegy 150 km hosszúságban és 10-50 km szélességben a Kujcien folyó mentén húzódnak.

1. ábra. A Kujlin – Jangso melletti szigethegyes karsztvidék vázlatos metszete Wissman szerint. A Piljendung egyike az itt kiemelkedő sokezernyi mészkőtoronynak.

A torony meredeken emelkedik ki a minden oldalról határoló alluviális hegyközi síkságból. Alapkiterjedése DNy-ÉK-i metszetben 190 m. ÉNy-DK-i irányban 105 m. A sziklatömb magassága becslésem szerint 100- 130 m, falainak dőlése a csúcs felé 70-80 fok. A kőzet – karbon mészkő – rétegződése közel vízszintes. A torony keleti falán egymás felett több emeletnyi magasságban trópusi tufa-

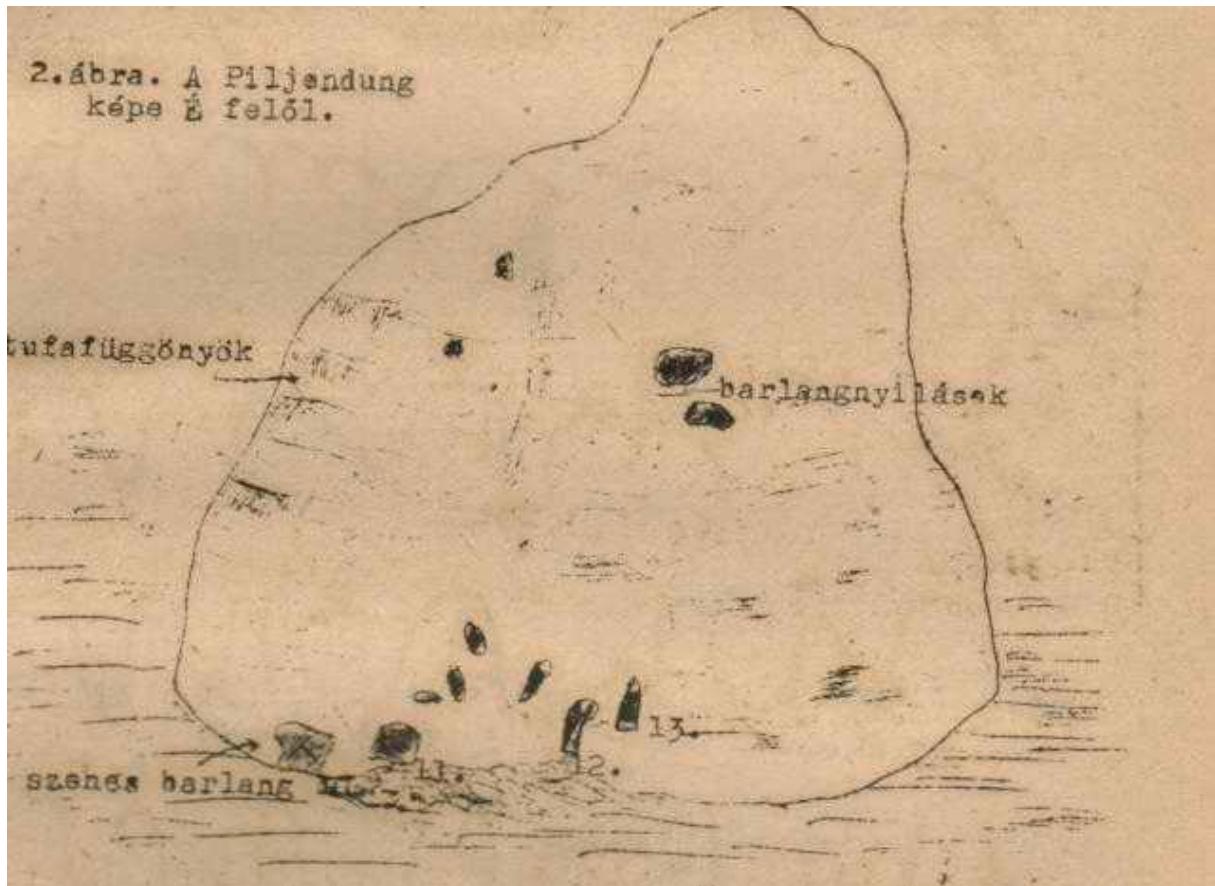
- 23 -

függöny sorozatokat figyelhetünk meg. Ez utóbbi kialakítását elősegítette a meredek falak repedéseiből kinövő örökzöld cserjés növényzet.

A torony közelében kis patakocska csörgedezik. Amikor ott jártam „télvíz” idején, alig 2-3000 liter vizet szállított percenként, de nyáron, a csapadékos monszun beköszöntése után vízhozama többszázszorosára emelkedik. Azaz, inkább csak emelkedne, mert az élelmes kínai parasztok hatalmas víztároló medencéket létesítettek útjában, ahol nagy mennyiségű vizet gyűjtenek össze, hogy a száraz évszakban is öntözni tudjanak.

Ez a kis patak nagy szerepet játszott a kasztos tájrészlet mai formakincseinek kialakításában. Egyes geológusok – így a szovjet Gvozgyeckij is – a pliocén végére teszik a táj karsztos lepusztulási folyamatának kezdetét. Kis patakunk őse ekkor a kiemelkedett fennsík mélyébe vágta magát, szűk, majd egyre bővülő földalatti járatokon át sietett a tenger felé.

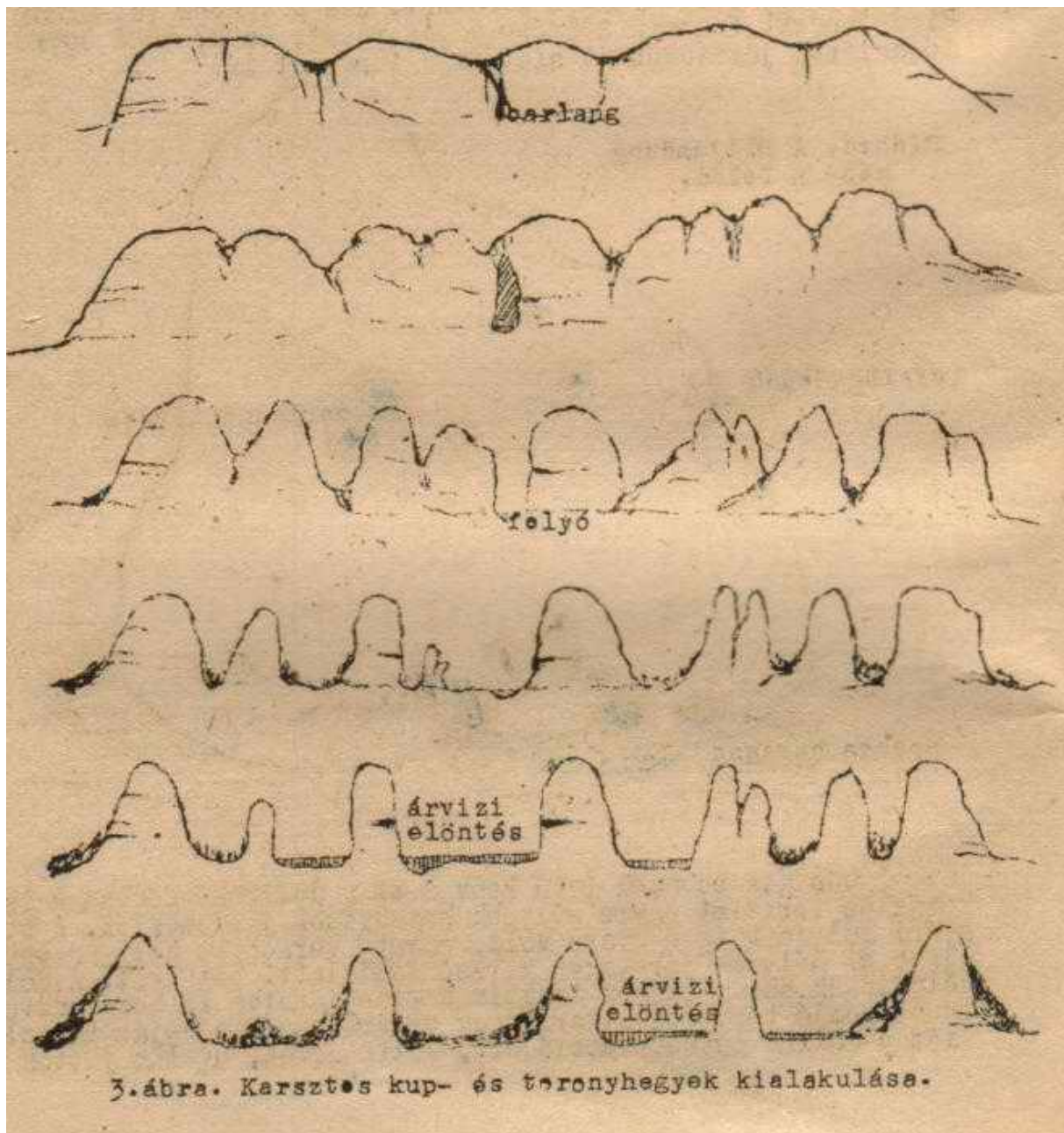
A bőséges csapadék igen kedvezett a dolinaképző désnek is. A karsztos térszint egyre mélyebb benyomások jellemezték. A berogyási folyamat igen gyors volt, szinte versenyre kelt az egyre újabb és mélyebb járatokat kereső földalatti patakkal. A dolinák mélyülésük során számos inaktív barlangjáratba is beszakadtak, de a leomló törmelék a barlangok nagyrészt a bejáratát eltömte. Számos dolina egybekapcsolódott, dolinasorok, uvalák jöttek létre.

- 24 -

A dolinák közt meredek gerincek emelkedtek ki, a tetejük még a régi karsztfennsík egy-egy konzerválódott darabkáját őrizte meg. A dolinák egybekapcsolódása fokozatosan egymástól elszigetelt hegycsúcsokká változtatta őket, bár az eredeti tektonikai vonalak mindmáig jól megfigyelhetők elrendezésükben. E hegyek kúp alakúak voltak, toronyformák csak elvétve akadtak.

Az erózióbázis süllyedésének megszűntével a földalatti hidrográfiai hálózat további mélyülése sem folytatódhatott. Az egybekapcsolódó dolinák és uvalák feneke egy szintre került patakunk szintjével, amely ekkor útjának már csak kis részét tette meg földalatti üregekben. Ezek is egyre inkább beszakadoztak, eltorlaszolódtak, így útját a zeg-zugosan egymásba kapcsolódó hegyközi síkságok felszínén tette meg.

Évről-évre a nyári munszunk továbbra is szinte dézsából öntötte a tájra a csapadékot. A buja örökzöld növényzet korhadása, rothadása sok széndioxidot, szerves savakat termelt. Amikor egy-egy felhőszakadás után a vízözön végigszárguldott a hegyközi síkságok alján, a széndioxiddal és szerves savakkal feldúsult agresszív víz ellenállhatatlan erővel támadta az útjába eső sziklatömböket, a környező kúpok lábát. Szétmálasztotta a télen legördült sziklatömböket, alámosta a meredek sziklaoldalakat. Az egyensúlyukat vesztett, meglazult sziklafalak belezuhantak az áramló vízbe. Tetemük nem sokáig maradt ott, a rohanó víz korróziós-eróziós munkája rövid idő alatt felemésztette őket.

A Piljendungot egy időben csak az északi felén mosta a víz. Később egy nagy dolina felnyílása folytán a déli felét is elérte az áramló víz, s most már szinte szigetként emelkedett

ki nyár idején az áradatból. Ekkor még ember nem élt ezen a tájon. A víz areális eróziójának útját mesterségesen senki nem gátolhatta.

Az árvíz rengeteg hordalékot görgött, vastag iszapot ülepített le. Az alacsony szintű barlangjáratokat agyaggal tömte el. Ha az ár végleg elvonult egy-egy torony vagy meredek gerinc ostromától, ott a törmelék felhalmozódott, a tornyokból ismét kúpok, kúpsorok alakultak ki, más kúpokból pedig újabb tornyokat formáltak a természet pusztító-építő erői...

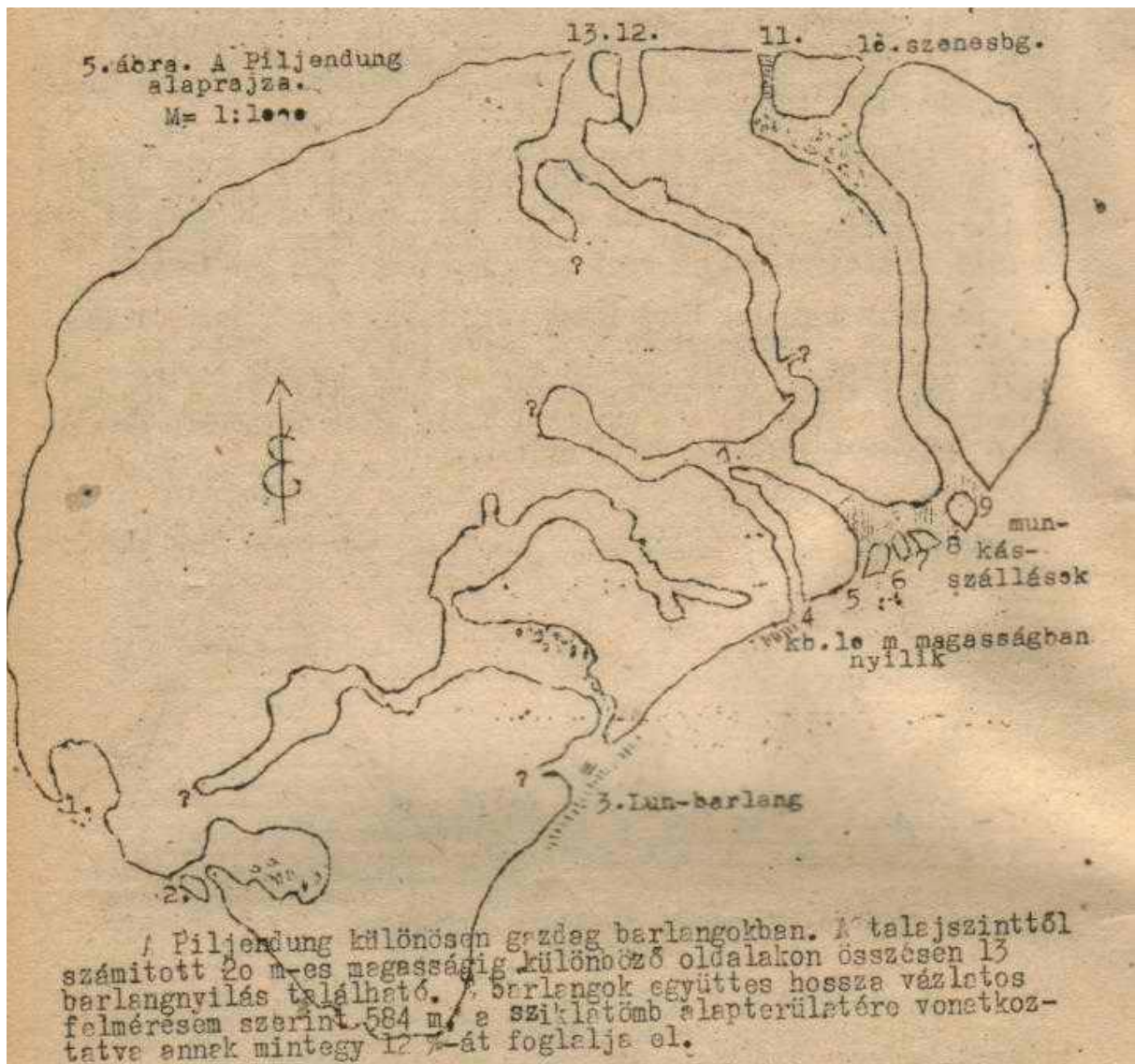
Egyszerű szavakkal így lehetne jellemezni azt a folyamatot, amely a szigethegyek, a különböző karsztos torony és kúpforma kialakulásához vezetett. A laterális erózió elvitathatatlan szerepét a toronyhegyek kialakulásában mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy napjainkban valamennyi toronyhegy közelében ott található az aktív vízfolyás vagy annak korábbi medre. Ezek a tornyok általában alacsonyabbak, mint a környező, rendszerint gerincszerű sorozatban (mintegy vízvásztóként) elhelyezkedő kúpok, kúpos-tornyos hegyvonulatok. Ezek a kúpok egy nagyobb kiterjedésű területen általában egyforma magasságú csúcstengert alkotnak, mely a hajdani platófelszint jelzi.

A Piljendung barlangjai

Az egyes karsztos toronyhegyeket a régi földalatti vízhálózatot jelző üregek lemetszett darabkái szelik át. Némely barlangszáj csaknem a torony tetején megközelíthetetlen meredek sziklafalakban nyílik, másokba viszont könnyűszerrel besétálhatunk.

Keletkezésükben a karsztos korrózió játszott fő szerepet. Legnagyobb az ú.n. Lun-barlang, mely több nagy tereméből áll. Járatainak hossza 183 m. A 9. és 10. nyílást összekötő átmenő barlang, csaknem leszeli a torony ÉK-i végét. Ez a barlang 138 m hosszú, 7-10 m magas és 2-3 m széles. Nagyobb méretű még a 8. és 13. nyílást összekötő járat, mely 166 m hosszú, 4-5 m magas és ugyancsak 2-3 m széles. Az egyes járatok végei eltömődtek,

bontás útján a folytatásukat meg lehetne találni.

Helyzeténél fogva a torony valamennyi barlangja inaktív, pusztulás, eltömődés állapotában levő üreg. A cseppkőképződés valamikor nagymértékű lehetett, ma már azonban az üregek 90%-a teljesen száraz, csepegő vizeket csak kevés helyen találunk. A cseppkőképződményeket összetördelték, a megmaradtakat és a falakat a kijáratok közelében vastag koromréteg fedi.

A szivárgó vagy folyó vizek hiánya miatt a barlangban a régi, összefüggő barlangrendszerben élt valódi barlanglakó állatok utódait ma már nem lehet megtalálni. A Piljendung barlangjain kívül még a környéken vagy 50 barlangban megfordultam, de barlangi élőlényekre hosszas gyűjtési munka során is csak egy helyen akadtam. A régi karsztpató földalatti állatvilágának fennmaradására a karsztnak szigetehyökké váló szétdarabolódása nem kedvezett. De nem kedvezett az sem, hogy a jobban hozzáférhető barlangok nagy részébe már a legrégebb időkben az ember telepedett be...

Ha a Piljendung barlangi üregeinek köbtartalmát az egész torony tömegéhez viszonyítjuk, érdekes számot kapunk. Grund számításai szerint 1 köbméter mészkőből átlagban 0.0024 köbméter jut az üregekre, azaz 2,4 ezrelék. Piljendung üregessége csak a bejárható és általam felmért üregeket figyelembe véve 5-6%, s ha számításba vesszük a még hozzá nem férhető, általában magasabb szinten levő üregeket is, akkor ez az arány 7-8 %, ami e vidéken általánosítható, annál is inkább, mivel számításokat végeztem több más toronyhegy esetében is és hasonló nagyságrendű adatokat kaptam. Az okot ismét csak az e területen érvényesülő gyorsabb, intenzívebb karsztos lepusztulásban, a fejlettebb földalatti vízlevezető hálózat kialakulásában kell keresnünk, mely elsősorban a klimatikus adottságok következménye.

Megkísértem, hogy az egymás közelében levő karsztos toronyhegyek barlangjai között összefüggéseket találjak s így – legalább egy szűkebb körzetben – rekonstruálhassam a terület hajdani földalatti hidrográfiai hálózatát. A munkát megnehezítette egyrészt az, hogy a tornyok a területnek mindössze 10-20 %-át teszik ki, másrészt pedig az a körülmény, hogy a vélt barlangfolytatást a környező törmelékekkel burkolt, ma már inkább kúpoknak nevezhető egykori tornyok oldalában nem lehetett felfedezni. Ennek ellenére főleg morfológiai alapon számos egymástól távol eső torony barlangjai közötti összefüggést teljes biztonsággal sikerült megállapítani. Sajnos, időm túl rövid volt ahhoz, hogy ezzel az érdekes témával bővebben foglalkozhattam volna.

Végezetül valamit a barlangok hasznosításáról. Mint említettem, a barlangok zöme száraz, ennél fogva egészséges. Mivel az évi középhőmérséklet 20-21 C fok, a barlangok átlagos hőmérséklete is kb. ennyi. Az éves átlagtól a barlang bejárati részeinek hő mérséklete a külső hőmérséklettől függően legfeljebb plusz-mínusz 4- 5 C fokkal tér el. Ez azt jelenti, hogy nyáron kellemes hűvös, télen pedig kellemesen meleg. Ezen a kedvező adottságok miatt a barlangok kiválóan alkalmasak lakás céljaira. Vastag kitöltésük való-

- 28 -

színűleg számos kultúrréteget rejt magában, ezek felásására azonban eddig még nem került sor. De a mai kor embere is hasznosíthatja ezeket az üregeket. A Piljandung 5-től 9-ig terjedő szádáinak belső részében például munkásszállást létesítettek, itt laknak a hegy tövében létesített középüzemű népi kohó munkásai. A 10. és 11. bejáratokon keresztül elérhető tágas barlangteremben faszénraktárat rendeztek be, ahol több tucat vagon faszenet tárolnak. Egy másik karsztos toronyhegy gyomrában marhaistállót rendeztek be, a harmadikban egy kosárfonó üzem működik, a negyedikben disznóhizlalda van és így tovább. Sok-sok költséges beruházást lehet megtakarítani azáltal, hogy ezeket a nagy, egészséges, száraz barlangi üregeket felhasználják.

XXX

A Piljandung csupán egyetlen szerény tagja annak a megszámlálhatatlan karsztos kúp- és toronytömegnek, amely Dél-Kínában a Jangcétól a Tonkini-öbölíig terjed. Az itt levő barlangok százezrei tömérdek titkot rejtegetnek még. Az Új-Kína fiatal geográfusai, antropológusai és más szakemberei már hozzáálltak, hogy betekintsenek e keveset tanulmányozott világba. Reméljük, hogy magyar szakembereknek is módjukban lesz e téren is segítséget nyújtani kínai barátainknak.

JELENTÉS AZ 1959. ÉVI KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSAIMRÓL.

Írta: dr. Leél-Óssy Sándor

Az 1959. év folyamán részben a Magyar Tudományos Akadémia tudományos tervmunkálatainak keretében – mint az Egyetemi Földrajzi Intézet külső munkatársa –, részben a saját külön kutatóprogramom alapján rendszeresen egyéni karsztmorfológiai és barlangkutatásokat végeztem Magyarország több karsztvidékén.

Fő kutatásterületem a Déli-Bakony (az Agártető és a Kabhegy hegycsoportja) volt. Itt a két hegycsoport nagykiterjedésű pliocénkori bazalttakarói alól a peremeken a közép- és harmadkori karsztos kőzetekből álló alapzat kerül a felszínre. A két hegycsoport karsztosodása azonban sok tekintetben különbözik egymástól, és így kiváló alkalmat nyújtanak az összehasonlításra.

A Kabhegy karsztja változatos kőzettani felépítésű (triász dolomit, jura- és krétakori mészkövek, eocén-kori numimulinás mészkő) és karsztjelenségekben viszonylag gazdag. Ilyenek az északi oldal fejlett víznyelői hosszú búvópatakokkal, (Úrkúti Macskalyuk, Fenyvesi-víznyelő, Betyárluky-, Nyírfási- és Padragi-víznyelő.) A legnagyobb méretű közülük a Fenyvesi-víznyelő, amely alatt még 1958-ban barlangfeltárást is megkísértem (kb. 8 m mélyre jutottam le). Nagyobb barlangot ugyan nem sikerült feltárnom, de meggyőző bizonyítékokat szereztem rá, hogy a Déli-Bakonyban – a nagyméretű víznyelők alatt! – nincsenek járható méretű barlangok, csak járhatatlanul szűk hasadékok vezetnek le a csapadékvizet a mélybe. Legfeljebb a víznyelők bejárata tágult kicsiny kőfülkévé (Macskalyuk, Padragi-víznyelő).

Ezzel szemben az Agártető hegycsoportjának az Ény-i és Ny-i szélén egységes dolomittérszintet találunk, amely csak részben karsztosodik. A területre inkább az erőteljes mikrotektonikus feldaraboltság és a speciális dolomitlepasztulása a jellemző. Sasbércszerű, kicsiny, alacsony, de igen meredek kopár és sziklás különálló dolomitrögökből áll. Legjellegzetesebbek: a Csokod-hegy (318 m), a Kisbakony (326 m), valamint a 215 és 212 méteres kis rög. Mindegyikre jellemző az aszimmetrikus keresztmetszet (a féloldalas kibillenés), az erős aprózódás (kőfolyásos törmeléklejtők) és a kiprepalált, változatos dolomitszirtek.

Karsztjelenségek az Agártetőn és környékén alig fordulnak elő. Karsztmorfológiai szempontból tehát a terület csak félkarsztnak tekinthető. Egyetlen kis barlangja: a Bernárd-barlang (Dobospusztától ÉK-re kb. 200 méterre fekszik) inkább csak kőfülke, amelyet egy tektonikus hasadék mentén a dolomit aprózódásos lepusztulása hozott létre. Tehát nem tekinthető karsztos barlangnak. Hossza alig 6 m, de két szintje van egymás felett (emeletes barlang). Ezenkívül legfeljebb a dolomitszirtek kisebbfokú karsztosodását említhetjük meg karsztjelenségként. Dolinák és víznyelők csak az Agártetőtől DNy-ra: Zalahaláp és Hegyesd között fordulnak elő (ezek is alig néhány métereseek), de ez a terület inkább már a Tapolcai-medence északi felén – szarmáciai mészkövön –

kialakult medencefenéki karszthoz tartozik.

Másik kutatásterületem: a Tapolcai-medencétől Ény-ra elterülő kicsiny és alacsony Sümegegyvidék, tulajdonképpen már nem tartozik a Déli-Bakonyhoz, hanem részben önálló kistájnak tekinthető. A hegyvidék Ény-i része: a Sümegegy Várhegy és a Csúcsoshegy krétakori mészkőből felépült rögök, de – kicsinységük és szétdaraboltságuk folytán – komolyabb karsztjelenség nem alakulhatott ki rajtuk. Mint helyi érdekesség megemlíthető a Sümegetől kb. 1 km-re DK-re található kicsiny, kopár „miniatúr” karsztfennsík. A Sümegegy-hegycsoport DK-i részén az Agártető nyugati peremvidékéhez hasonló jellegű és eredetű kicsiny, kopár és meredek dolomitrögök emelkednek (Hármashegy és környéke).

A Keszthelyi-hegységtől É-ra a Déli-Bakony két nagy bazalttakarójához (Kabhegy, Agártető) hasonló, nagyobb kiterjedésű bazalttáblák terülnek el. A Kovácsi-hegy és a Tátika bazaltfennsíkján több kicsiny és érdekes barlang alakult ki, amelyeket a nyáron részletesen tanulmányoztam. A Kovácsi-hegy Ny-i peremén (Vindornyaszállástól K-re 2 km-re) kialakult – geomorfológiai és tektonikai szempontból egyedülállóan különleges – 2 km hosszú, 5-20 m mély, félkör alakú „bazaltszakadékutca” oldalában található a Vindornyai Vadlánylik kb. 10 m, míg a Kókamra kb. 4 m hosszú, kicsiny kőfülke. A legnagyobb a Tátika Ny-i meredek, sziklás oldalának (Alsóvárhegy) az aljában rejtőző Kőlik, amely mintegy 20 m hosszú és 8 m mély. E barlangok természetesen nem karsztos eredetűek, hanem vulkánikus kőzetben a fiatal-pleisztocénkori tektonikus mozgások hatására kialakult hasadékbarlangok. Kicsinységük ellenére a maguk nemében szinte egyedülálló, különleges képződmények, amelyek genetikailag legfeljebb a mátrai (ágasvári) Csörgő lyukhoz hasonlíthatók. A szakirodalomban először Darnay Béla tett róluk rövid említést. (L. Földrajzi Értesítő, 1954.)

A Tátika-hegycsoporton folytatott geomorfológiai kutatásaimat felhasználva rövid ideig tanulmányoztam a szomszédos Keszthelyi-hegység É-i részének a karsztjelenségeit is. A Keszthelyi-hegység nagyrészt triász kori dolomitból álló alacsony, de meredek oldalú, kevésbé feldarabolt hegység. Kőzetanyaga folytán jelentősebb karsztos formák nem várhatók rajta, viszont a pleisztocénban és a harmadkor végén nagyarányú hévvízes működés zajlott le a területén. Az őshév víz által létrehozott Cserszegtomaji-kútbarlangtól (amelyet néhány éve tanulmányoztam) eltekintve a legjelentősebb hidrotermális képződmények a Rezi Várhegyen és a vele összefüggő Meleg-hegyen találhatóak. Itt főleg a – Darnay Béla által felfedezett és leírt – „Sinkalik”-at tanulmányoztam, amelyről megállapítottam, hogy dolomitban tektonikus hasadék mentén kialakult kicsiny (10 m hosszú), de jellegzetes, hévvízes eredetű barlang (gömbfülkék, aragonit lerakódások). Régészeti leleteket is találtak benne. Ezenkívül a Rezi Várhegy csúcsa közelében még több kicsiny kőfülke található típusos hévvízes formákkal (szabályos gömbfülkékkel).

A további karszt- és barlangkutatásaimról csak egészen röviden számolok be, miután ezek csak reambulációs jellegű, ellenőrző vizsgálatok voltak a régebbi kutatásterületeimen. A reambulá-

ciók során azonban többször is részletesen tanulmányoztam az általam 1950-ben feltárt és leírt Ürömi-víznyelőt. (L. Hidrológiai Közlöny 1952.), amely Budapest környékének egyetlen aktív víznyelő barlangja. Az időközben eltömődött barlangot két ízben is újra feltártam és megnyitottam. Eközben megfigyeltem a víznyelőben felülről lefelé állandóan folyamatban levő, lassú és szakaszos agyagvándorlást. Ez alkalommal is szeretném felhívni rá Társaságunk vezetőségét, hogy tegyen lépéseket egyrészt a Természetvédelmi Tanácsnál az Ürömi-víznyelő védetté nyilvánítására, másrészt az illetékes hatóságoknál a szükséges biztonsági berendezések megtétele céljából, miután jelenlegi állapotában a víznyelő életveszélyes!

Szálláslehetőségek barlangkutatók részére az Aggteleki-karsztvidéken.

1. Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Ásvány és Kőzettani Tanszékének Jósvafői Kutatóállomása.

Megközelíthető Jósvafőről a lófejvölgyi-elágazásig a sárga, onnan a sárga négyszög turistajelzés mentén. (1,5 km) Férőhely: 20 fő részére. Térítési díj: az egyetem által megállapított feltételek szerint. Takaró kellő számban rendelkezésre áll. Előzetes helyfoglalás: az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Ásvány és Kőzettani Tanszékén dr. Papp Ferenc egyetemi tanárnál (Budapest, XI. Stoczek u. 2. Telefon: 258-930 v. 259-760)

2. Élelmezésügyi Minisztérium Kinizsi Sportköre Barlangkutató csoportjának égerszögi kutatóháza.

Megközelíthető Jósvafőről a piros jelzésű turistaúton (4,5 km). Égerszögről szintén a piros jelzés mentén (1,5 km) és Aggtelekről az országos kék jelzésű úton (6 km). Férőhely: 10 fő. Térítési díj: 5 Ft éjszakánként és személyenként. Főzési és fűtési lehetőség. Takaró van. Előzetes helyfoglalás: Élm. Min. Kinizsi SK. Balázs Dénes szakosztályvezetőnél (Budapest, V. Akadémia u. 1-3. Telefon: 121-979)

- 32 -

KÖTÉL, KÖTÉLHÁGCSÓ (I. rész.)

Írta: Csók Rémo

A XX. század embere gyakran elhagyja a civilizáció biztonságos kényelmét, hogy a természet vad és féktelen erőivel küzdelemre keljen. Különösen vonatkozik ez a barlangkutatókra, akik vasárnaponként leereszkednek a föld mélyének csodálatos tündérvilágába.

Nekik a szédülést még csak hírből sem szabad ismerniök. Ismerniök kell viszont saját képességeiket és a tervezett túra nehézségeit. Tökéletesen tisztában kell lenniök segédeszközeik használatával, mert csak így hajthatják végre sikeresen egy-egy komoly barlangtúrájukat.

A mélységhez hozzá lehet szokni, különösen barlangban. Legjobb kezdettől fogva arra szoktatni magunkat, hogy felfelé tekintsünk, nem pedig lefelé. Barlangban kevésbé fog a szédülés meglepni bennünket, még a legkitettebb helyen is, mert a falakon a szem támpontot

talál magának, hogy megnyugodjék. A mélység pedig elvész a sötétségben. A szédülés tulajdonképpen a félelem egyik neme, amiről önfegyelemmel le lehet szokni.

Aki viszont egy barlangban az ésszerű követelményeket nem veszi figyelembe, könnyelmű cselekedetekre ragadtatja magát, vagy virtuskodik, az nemcsak a saját, vagy mások életét veszélyezteti, hanem enyhén szólva: botor, aki a túrát szomorú véggel fejezheti be.

A barlangkutató egyik hű társa a kötél, de csak ha jól megismerkedik vele. Ellenkező esetben egy esetleges szerencsétlenség okozójává válhat.

Itt mindjárt meg kell említenem, hogy ne bízzuk életünket „idegen” kötéltre!!

Az alattunk tatóngó feneketlen zsombolyokban, vagy egy-egy ismeretlen kürtőben, amiben éppen traverzálunk, a kötéltől sok esetben legdrágább kincsünk, az életünk függ. Ne takarékoskodjunk tehát a megvásárlásánál. Legyen az az elvünk, hogy az a legolcsóbb kötélt, ami a legjobb minőségű. A barlangkutatónak el kell sajátítania a kötélt kezelést. Ismernie kell a csomózást, a biztosítást, a kötéltbevonást, a hurok alkalmazását és a függeszkedés minden változatát. Tudnia kell, hogy mikor, milyen kötelet használjon. Egyszóval ismernie kell a kötelet.

„Íróasztal mellett” azt soha senki nem fogja elsajátítani, mert az életben millió lehelletfinom variáció adódhatik, amit csak a kutató leleményessége oldhat meg. A legjobb tanítómester a szükség és a már-már unalmassá váló gyakorlás.

- 33 -

A kötélt tárgyalása négy részre bontható:

- I. A kötélt ismertetése műszaki vonatkozásban
- II. A kötélt ismertetése felhasználhatóság szempontjából
- III. A kötélt kiegészítő tartozékai
- IV. A kötélt hágcsó

A kötélt ismertetése műszaki vonatkozásban.

Kétfajta kötelet veszünk vizsgálat alá:

1. A gépi úton előállított kenderkötelet
2. Perlonkötelet

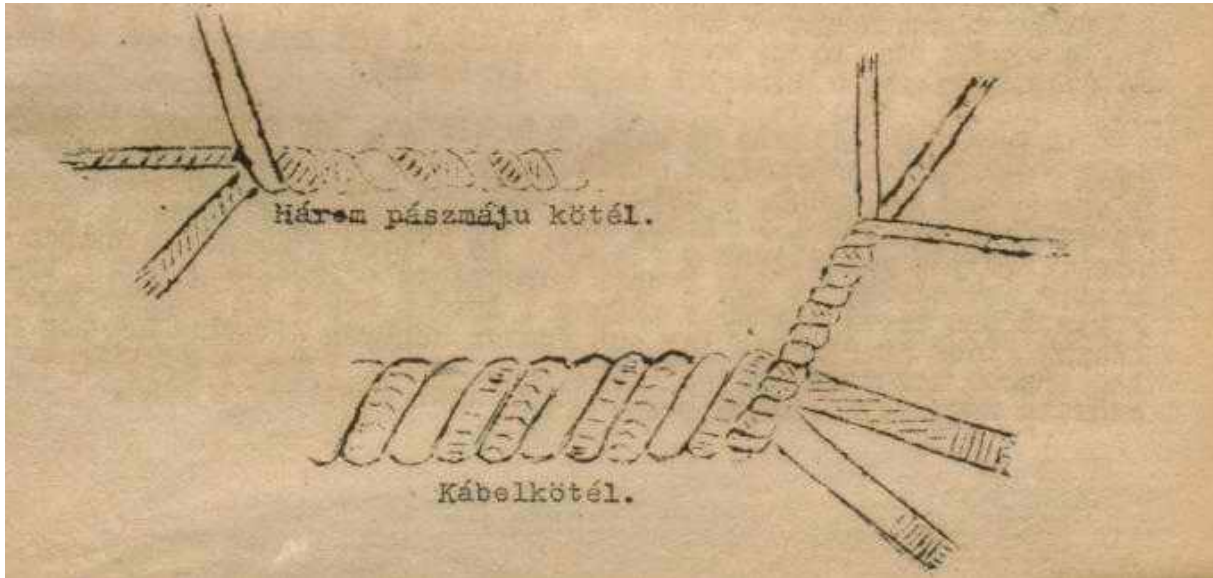
1. A gépi úton előállított kenderkötelet.

Ez a kötélt fajta az, amit általában mindenki ismer és használ.

A gyakorlatban használt kenderkötelet nem kátrányozott és nem faggyúzott, belföldön gyártott kötelet. Gépi úton állítják elő.

Teljes hosszúságában egyenletes keresztmetszetű, három vagy négy pászmából (kötélágból) sodrás útján készül. A pászma meghatározott számú, egyszerre összesodrott fonalból, kötélfonalból áll. 15 mm és ennél nagyobb átmérőjű, négy pászmájú kötélen fonalból készült bél húzódik. Három pászmájú köteleknél bél nincs. Három kenderkötél összesodrásával kábelkötél (emelőkötél, „palamár” kötélen) kerül forgalomba.

Mi barlangkutatók rendszerint három pászmából készült kötelet használunk.

- 34 -

E kötelek nyersanyaga jó minőségű, átáztatott kender. Színük világos, gyöngyszürke, ezüsthéví, zöldes vagy világossárga. Jellegzetes kenderszaguk van.

A kereskedelemben a kenderkötél végek 15 mm átmérőig bezárólag 250 fm hosszban, 18 mm, vagy ennél vastagabb átmérő jű kötelek pedig 100 fm hosszban kerülnek forgalomba. Külön megrendelés esetén e hosszak nem irányadók, a legyártás a megrendelő kívánságának megfelelően történik.

Köteleket Budapesten a Röltex 1. számú boltjai árusítják, továbbá a Lenker VI. Bajcsy-Zsilinszky út 5. szám alatti közületi boltja, ahol sportegyesületeket is bármilyen tételben kiszolgálják.

Kötélvég eldolgozása.

Ha a kötélen használat előtt feldarabolásra kerül, a vágás helye melletti meneteket (a vágás mindkét oldalát) eldolgozzuk, nehogy a kötélen felbomoljon, mikoris mindig kénytelenek lennénk azt egy-egy darabkával megrövidíteni.

A legjobb, ha mindjárt akkor dolgozzuk el a kötélen végét, amikor a vágás megtörtént.

Az eldolgozást három féle képpen végezhetjük el:

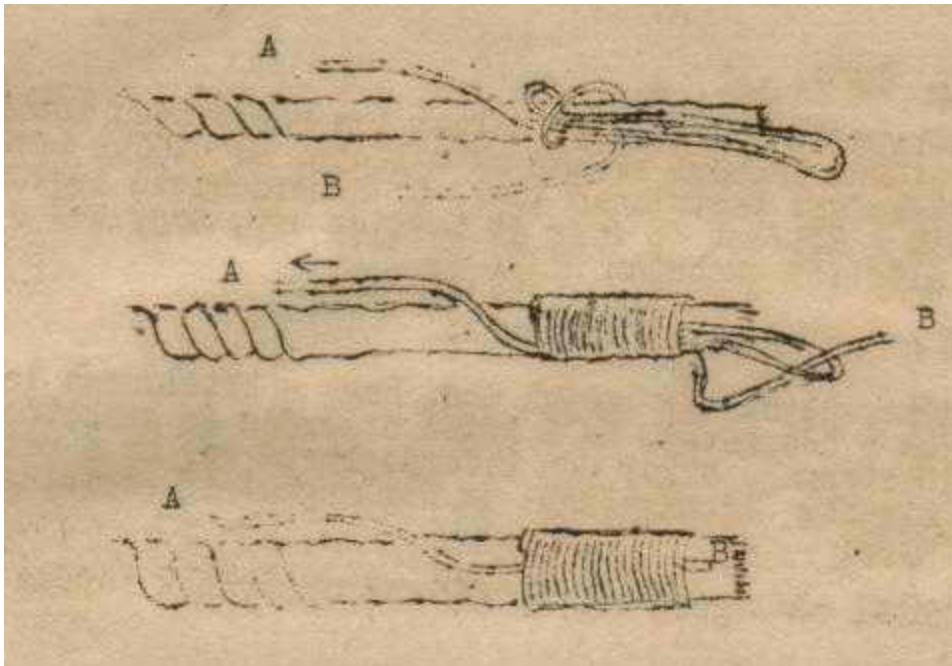
- a./ amikor a kötéel végére csak egy egyszerű csomót kötünk
- b./ ha a kötéelvég kibontott pászmáit visszafonjuk
- c./ a kötéel végének elkötésével, „bebabázás”-ával.

Az első eljárás határozott előnye a gyorsaság és az egyszerűség. Csak egy csomót kell kötni a kötéel végére. Hátránya a csomózásnál fog jelentkezni, amikor is ez a kötéel végén levő bunkó nem minden alkalommal csúsztható egy kisebb hurokba. Végül pedig nem is esztétikus.

A második eljáráshoz szintén nem kell más anyag, mint maga a kötéel: visszafonjuk a kötéelvég pászmáit, amelyeket könnyebb kezelés végett kb. 10 cm hosszban kibontunk. Aki kötelet tud fogni, az feltétlen ezt a módszert fogja alkalmazni.

A harmadik eljárás az ún. „bebabázás”. Egy zsineget használunk a kötéelvég pászmáinak elkötésére, úgy, hogy azzal egy tekercsmenetet képezünk. A zsineg végét nem csomózzuk, hanem a végét áthúzzuk a tekercselés alatt, hogy azt erősen rögzíthessük. Erre már az elején gondoljunk s a megfelelő helyre a zsineget duplán hajtva fektessük. Az így kapott hurokszerű végző désbe, ami a tekercselésen kívül marad, a zsineg lekötő B végét tú módjára befűzzük (lásd az ábrát). Így azt azután könnyen áthúzzhatjuk még a legerősebb tekercselés alatt is, hogy maga a tekercs súrlódó-szorító mivolta a zsineg végét maga alatt rögzítve tartsa.

- 35 -

Felszíni húzópróba

A kötelet, használat előtt, ajánlatos felszíni húzópróbának kitenni. Ez abból áll, hogy a kötelet vízszintes irányban, a kötéel vastagságától függően egy vagy több személy egy-egy végénél elhelyezkedve húzza. Az esetleg elkorhadt résznél a kötéel feltétlenül elszakad. Ekkor, ha a hosszát nagyjából meg akarjuk tartani, a szakadt részeket összekötjük és a húzást megismételjük annyiszor, amennyiszer a biztonság megkívánja. Inkább a felszínen szakadjon a kötéel, mint a barlangban.

Hosszmérés

A kötéel hosszát, minden feszítő megterhelés igénybevétele nélkül, vízszintes helyzetben egyenesre kifektetve mérjük.

Az eltérés plusz-mínusz 0,5 százalék.

Átmérő

A kötéel átmérője a kötéel metszete körül húzott kör átmérőjével azonos.

Az átmérő megállapítható többek között úgy is, ha a kötéel kerületét 3,14-gyel osztjuk.

A kötéel kerületét úgy állapítjuk meg, hogy egy cca 10 cm széles és megfelelő hosszúságú papírkartont kb. 1,5-szeresen szorosan rácsavarunk az egyenesre lefektetett kötéel köré. Ezután a karton átfedett részeit tüvel átszűrjük. A kötéelről lefejtett

- 36 -

kartonon levő két t űszúrás közötti távolság a kötéel kerületének hossza, amit elosztunk 3,14-gyel. Az így kapott érték a kötéel átmérője.

Métersúly, kg/m

A kötéel métersúlya az a súly, melyet 1 m hosszúságú kötéldarab nyom az előírt légköri viszonyok mellett. Ez utóbbi 60-70 % relatív légnedvességet tartalmazó 18-22 C fok hőmérsékletű légkör, ahol mérés előtt a kötelet 48 órán át tartjuk úgy, hogy azt a levegő minden oldalról érje.

A mérés 1 g pontossággal történik.

A kötéel métersúlyát úgy kapjuk meg, hogy a kötéldarab lemért súlyát elosztjuk a hosszával. Ha a kötéel átmérője és szakítóereje megfelel az előírtaknak, akkor nem kifogásolható az, ha a métersúlya esetleg kisebb. Ellenkezőleg: ez barlangkutató szemszögből nézve csak előnyös.

A kenderkötéel névleges (mértékadó) métersúlyának tűrése az alábbi: 28 mm átmérőig plusz-mínusz 5 %, 30-55 mm átmérőig plusz-mínusz 4 %, 55 mm felett plusz-mínusz 3 %.

Külső vizsgálat

A kenderkötéel külsejéről már némi foglmat alkothatunk annak állapotáról. Sodratában teljes hosszában egyenletesnek kell lennie. Barna- vagy más elszíneződés, vagy penészfolt nem fordulhat rajta elő. Nem lehet dohos szagú sem. Ezek mind meggyengült kötéelre utalnak.

A kötelekre vonatkozó egyes vizsgálatokat, melyek szükség esetén felmerülhetnek, a központi Textilkutató Laboratórium kísérleti úton végzi.

Táblázat

Az alábbi táblázat kizárólag a gépi úton előállított kenderkötelekre vonatkozik, az 5-8 mm átmérőjű köteleknél a K2, a 10-28 mm átmérőjű köteleknél pedig a K3 minő séget véve alapul. Mindkét eset a leggyengébb minőségű kötél adatait tartalmazza, ami már eleve egy biztonsági tényezőt ad jobb minőségű kötelek alkalmazása esetén.

- 37 -

A kötél

átmérője (mm)	kerülete (mm)	métersúlya (g)	szakítóereje (kg)	megterhelhetősége (kg)
5	15,7	23	155	15,5
6	18,8	30	230	23,0
7	22,0	40	305	30,5
8	25,1	50	380	38,0
10	31,4	76	580	58,0
12	37,7	105	690	69,0
15	47,1	161	1040	104,0
18	56,5	220	1390	139,0
20	62,8	274	1640	164,0
22	69,1	334	2030	203,0
25	78,5	454	2610	261,0
28	87,8	545	3270	327,0

Érdekes megfigyelni, hogy a fenti táblázat szerint pl. egy 12 mm átmérőjű kenderkötél csak 69 kg-mal terhelhető meg, míg 690 kg- nál szakad el. Innen azt látjuk, hogy a megterhelhetőség a szakítóerő 10 %-a. A többi 90 % biztonság.

Árjegyzék

Kenderkötél vásárolható az alábbi árjegyzék szerint.

5-6 mm átmérő 52,80 forint/kg
7-10 mm átmérő 47,90 forint/kg
12-15 mm átmérő 46,60 forint/kg
18-60 mm átmérő 44,40 forint/kg

2./ A perlonkötél.

A perlon alapanyaga a nylonéhoz hasonló műanyag. A nylon alapanyagainak előállítására 3 nagyipari eljárás ismeretes. Az első a du Pont-féle, amely szintétikus fenolból indul ki, a második furfurolból. A harmadik az I.G. szabadalma, mely kaprolaktán útján állít elő polimért. E termék „Perlon” név alatt kerül forgalomba.

A perlon (német) és a nylon (amerikai, japán) elnevezés mellett találkozunk „danulon” (magyar), xylon (csehszlovák), grilon, orlon, stb. nevekkel. Ezek lényegében a perlonhoz hasonló anyagok, csak más-más országok készítményei.

A perlonkötél alapanyaga 42/6/3 ágú műanyagcérna, aminek a nyúlása 10-15 %-os. E % után szakadás áll be.

- 38 -

A perlonkötélet (import alapanyagból) hazánkban a Szegedi Kenderfonógyár gyártja és a Lenker Budapesten a VI. Bajcsi-Zsilinszky út. 5. szám alatti fiókja hozza forgalomba.

Az országban kötélszakítási próbák bonyolítására megfelelő szakítógépek ezideig nem áll rendelkezésre, így a kötelek valóságos szakítószilárdságának bemérésére nincs mód. Csak kisebb gépek vannak a cérna szakítási próbák lebonyolítására. Ezért az alább közölt adatok a cérna szakítószilárdságát állapítják meg. A kötélnél szakítószilárdsága számított adat. A kötélnél megterhelhetőségét pedig 50 %-os biztonsággal számolják.

A perlonkötél nyúlása maximálisan 25 %. Utána szakad.

A perlonkötél műszaki adatait tartalmazó táblázat az alábbi:

átmérő (mm)	kötélben lévő cérnák száma	szakítószilárdság (kg)		kötél megterhelhetősége (kg)
		cérnára	kötélre	
3	9	207	100	50,0
5	24	552	275	137,5
6	33	759	375	187,5
8	63	1449	725	362,5
10	96	2208	1100	550,0
13	162	3726	1860	930,0
14	201	4623	2310	1155,0
15	216	4968	2490	1245,0
16	246	5658	2830	1415,0

Árjegyzék.

A perlonkötél ára kg-ban:

3-5 mm átmérőig 246 Ft/kg

6-10 mm átmérőig 229 Ft/kg

13-15 mm átmérőig 214 Ft/kg

16 mm-en felül 210 Ft/kg

Előnyök – hátrányok.

A perlonkötél a kenderkötéllel szemben határozott előnyökkel rendelkezik: nem szívja magába a nedvességet, súlya nedves közegben nem gyarapszik. Nedves helyen minden károsodás nélkül tárolható, tehát barlangban is hagyható. Nem penészedik, nem korhad el.

Viszonylag könnyebb, bár métersúlya a kenderkötélével közel azonos. Ugyanis ha 10 fm 15 mm-es és 104,0 kg-mal megterhelhető kenderkötélet veszünk, akkor perlonkötél esetén egy 5 mm-es átmérőjű, amit 137,5 kg-mal terhelhetünk, csupán 0,23 kg szemben az 1,61 kg súlyú kenderkötéllel, azaz 7-szer könnyebb. Vagyis egy 10 fm kenderkötél súlya egyenlő kb. 70 fm azonos szilárdságú perlonkötélével.

Viszonylag olcsóbb, mint a kenderkötél. Ha a fenti két kötélfajtát vesszük továbbra is példának, akkor 10 fm kenderkötél ára 74,56 Ft, szemben a 10 fm azonos szilárdságú perlonkötél 56,58 Ft-os árával.

Természetesen a perlonkötélnek hátránya is van. Ugyanis csak -20 és $+ 50$ C fok között használható. Télen, szállítás alkalmával -20 C fok alatt a kötélmegmerevedik és törékeny lesz. Fényvisszaverő (fehér, világos) színe dacára is előfordulhat, hogy egy közepesen meleg nyári napsütés alkalmával 50 C fok fölé hevüljön annak ellenére, hogy a levegő hőmérséklete árnyékban talán még a 25 C fok-ot sem éri el. E kritikus pontnál a kötélmeglágyul, nyúlóssá válik s többet már nem használható.

Utóbbi körülményekből következik, hogy ha barlangban kötélmászás alkalmával a kezünkben tartott karbidlámpa lángja csak egy másodpercre is a perlonkötélhez ér, akkor az menthetetlenül elolvad és a tönkrement cérnák számától függ, hogy továbbhaladásunk sikeresen fejeződik-e be, vagy sem. Ezért kell nagyon meggondolni, hogy célszerű-e a perlonkötél használata barlangban. A magam részéről sem mászókötélnak, sem biztosítókötélnak nem ajánlom.

Még nem került sor munkakötélként való kipróbálására.

Végül meg kell említeni, hogy a perlon kötélvégeket nem szokták bebabázní, hanem meleg úton az egyes cérnákat egymáshoz olvasztják.

(A barlangkutatók felszerelését ismertető cikksorozatunk keretében legközelebbi számunkban a kötélmhasználásáról szóló fejezetet közöljük.)

Megjegyzések a következő oldalon levő cikkhez:

* Tájékoztatónk szeptemberi és októberi számában ismertettük a MKBT 1959. évi ankétján elhangzott előadásokat. A MHT Zsombolykutató Szakosztályának beszámolójáról készített összefoglaló csak most érkezett szerkesztőségünkbe, így azt pótlólag közöljük. (szerk. Megjegyzése)

** Az 1958 júniusi bükki árvíz (Borbély S. megjegyzése)

AZ 1959. ÉVI ANKÉT ANYAGÁBÓL.

A Magyar Hidrológiai Társaság Zsombolykutató Szakosztályának 1958. évi beszámolója.*

A MHT Zsombolykutató Szakosztálya az 1958. évben a várakozáshoz képest kevés eredményt ért el. Új feltárásaink közül említésre méltó a Szepessi-aknarlang 22 m mélységével, mely nevét tragikus körülmények között elhunyt kutatótársunkról nyerte, akinek

a barlang felfedezésében része volt. Másik új feltárás a Disznósi-nyelő, melyet 5 m mélységig sikerült csak feltárni, mert a bontást az életveszélyes munkalehetőségek miatt abba kellett hagyni.

A Kisfennsíkon feltártunk egy 10 m mély és 30 m hosszú barlangot, melyet Gyurkólápai-barlangnak nevezünk el. Cseppkövekben nagyon dús, jellegzetessége egy cseppkőszálakból álló fészekszerű képződmény, melyhez hasonlóról az országban nincs tudomásunk. További bontása érdemesnek látszik, azonban robbantási engedély hiányában nem tudjuk folytatni.

A Létras-tetőn két helyen kezdtünk bontani, sikerült is elérni összhosszúságban 5 m-t, összmélységben 19 m-t, de ezen munkálatokat is robbantási engedély hiányában abba kellett hagyni. A bodzási oldalban feltártunk egy 26 m mély aknabarlangot, az ú.n. Bodzási III.-t, ahol egy álfenek állja utunkat. A továbbjutáshoz itt is robbantási engedélyre lenne szükség.

Ezek voltak az említésre méltó feltárások. Több kisebb-nagyobb üreget is tártunk fel, így az évi feltárt méterarány a következő képpen alakul: függőleges mélységben összesen 114 m-t, vízszintes vetületi hosszban 111 m-t tártunk fel.

A Miskolctapolcai-tavasbarlangban egy munkacsoportunk dolgozott, mely rendszeresen levegő és víz hőmérsékleti vizsgálatokat, valamint fauna és flóra begyűjtést és meghatározást végzett. A barlangkataszterhez és leíráshoz adatgyűjtést végeztek. Feldolgozása folyamatban van.

A rendkívüli csapadékviszonyok következtében (***) a Bükk-hegység területén érdekes és értékes megfigyeléseket végezhetünk. A bejárt terület a Szinva és Garadna-források feltételezett vízgyűjtő területére és Miskolctapolca környékére korlátozódott. Az árvízi megfigyelésekre 41 műszaknyi munkaidő fordítottunk, melynek eredményeképpen felgyűlt adathalmaz és dokumentum anyag részben még feldolgozásra, illetve publikálásra vár.

Megjegyezni kívánom még, hogy szakosztályunk az elmúlt évben 138 kutatótúrát eszközölt, melyen összesen 903 fő vett részt 9030 munkaórával. Ezen órák 25 kutatási helyre oszlanak meg. Kutatási helyeink nagy száma is bizonyítja azt a tényt, hogy munkahelyeinken robbantási lehetőségek hiányában a munkát a cél elérése előtt abba kellett hagynunk.

Láner Olivér

* és ** lábjegyzet: lásd a 39. oldal alján

- 41 -

HAZAI HÍREK

Rovatvezető: Kárpátiné Radó Denise

Az Abaligeti-cseppkőbarlang kiépítése.

Igen öröndetesen fejlődik az Abaligeti-cseppkőbarlang és környéke. A Baranyamegyei Idegenforgalmi Hivatal követésre méltó munkát végzett. A barlang idegenforgalmi kiépítését

mintaszerűen oldották meg. A főág teljes hosszában kényelmes, korlátokkal ellátott betonjárda és lépcsőkön járható végig. A kanyargós patakot számos betonhíd keresztezi. A néhány éve feltárt felső részbe, a „Nagy-terem”-be 72 lépcső vezet fel. A modern villanyvilágítás bevezetése most folyik. A munkálatokat még ez év végéig befejezik.

A barlang mellett szép, 22 férőhelyes turistaházat építettek, előtte pedig a barlangi patak által táplált mesterséges tavat létesítettek.

Mind a barlang kiépítése, mind pedig a felszíni létesítmények a barlang és környékének látogatottságát igen megnövelték. Nyári vasárnapokon sok száz turista és kiránduló fordul meg a háznál és tekinti meg a barlangot.

Folyik a barlang levegőjének vizsgálata is. Begyűjtötték és megvizsgálták a barlang mikroflóráját. Rendszeres légzőkúra kísérleteket végeznek légzőszervi megbetegedésben szenvedő betegekkel.

Meg kell még említeni a pécsi barlangkutatók komoly és rendszeres munkáját. Nagy részük van abban, hogy a barlangot az Idegenforgalmi Hivatal felkarolta. Jelenleg is több helyen, szép

- 42 -

eredménnyel dolgoznak. Reméljük, hogy mint a Társulat új tagjai, a közeljövőben Tájékoztatónk hasábjain saját maguk is beszámolnak munkájukról, eredményeikről.

Hazslinszky Tamás

Az égerszögi Szabadság-cseppkőbarlangot átveszi a Borsodmegyei Idegenforgalmi Hivatal.

Az Országos Természetvédelmi Tanács a közelmúltban határozatot hozott, melyben a védetté nyilvánított égerszögi Szabadság-cseppkőbarlangot a Borsodmegyei Idegenforgalmi Hivatal kezelésébe adta át.

Mint ismeretes, eddig a barlang kezelése a feltárást végző Élelmezésügyi Minisztérium Kinizsi SK. barlangkutató csoportja kezében volt. Bár a sportkör jelentős összegeket fordított a barlanggal kapcsolatos kiadásokra, az idegenforgalmi célra alkalmas kiépítés azonban már túlmegegy a kutatócsoport feladatkörén és anyagi lehetőségein. Ez okból vált szükségessé a barlangnak állami szerv részére történő átadása.

Az OTT kötelezte az Idegenforgalmi Hivatalt, hogy elsősorban a barlang állagának fenntartási munkálatairól (a táró biztonságos kiépítése, stb.), valamint a barlang bejárata megközelítésének biztosításáról 1960. márc. 31-ig tervműveletet készítsen és az ezzel kapcsolatos munkákat 1960. december 31-ig végeztesse el.

Ezen túlmenően az OTT felhívta az Idegenforgalmi Hivatalt, hogy a barlang természeti értékeinek megóvása és a turistaforgalom lehetőségeinek biztosítása érdekében a szükséges

létesítményekről (védőrácsok, védőkerítések, járdák, hidak, villanyvilágítás, stb.) 1960. július 31-ig készítsen részletes kivitelezési terveket.

A barlangot az állagvédelmi munkák elvégzéséig (táróbiztosítás) látogatni nem lehet, e munkálatok befejezése után is – a képződményeket védő berendezések elkészültéig – a leghatározottabb felügyelet mellett legfeljebb öt tagú csoportok látogathatják.

A határozat kimondja, hogy a barlang további kutatását a Kinizsi Sportkör Barlangkutató Csoportja részére továbbra is biztosítani kell.

Balázs Dénes

- 43 -

Bezárult a Mátyáshegyi-barlang.

Az elmúlt évek sorozatos balesetei, eltévedései, sőt öngyilkosságai miatt Társulatunk, valamint elődje, a MHT Központi Karszthidrológiai és Barlangkutató Bizottsága állandóan ostromolta a fővárosi tanács szerveit, a barlang lezárására nem sikerült gazdát találni. Hiába jelentek meg élesen bíráló cikkek a sajtóban, az ügynek nem volt „illetékese”.

Most végül a Társulat erőteljes közbelépésével megoldódott a nagy kérdés. A barlang bejáratait befalazták, a főbejáráshoz pedig erős vasajtót szereltek fel. A Mátyáshegyi-barlang nem szedi többé áldozatát hivatlan, gyanútlan látogatóiból...

A kutatók részére természetesen rendelkezésre áll a barlang, kutatási célból bármikor felkereshető. A barlang kulcsát Palánkai János őrzi (lakáscíme: Bp. VIII. Szentkirályi u. 3. Telefon: 130-900)

Lapzártakor

értesültünk róla, hogy Pilisszentkereszt közelében egy érdekes patakos barlangot fedeztek fel. A felfedezés körülményeiről és az új barlangról legközelebbi számunkban részletesen beszámolunk.

Felhívás

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat elnöksége felkéri a kutatócsoportokat, hogy a kiküldött 1. sz. körlevélben foglaltak alapján mielőbb küldjék be 1959. évi beszámoló jelentésüket, valamint az 1960. évi kutatási munkatervüket.

A Társulat elnöksége kéri továbbá, hogy az egyes csoportok a kutatási körzetükbe tartozó barlangokban található kőzetekből és ásványokból küldjenek be mintákat, úgyszintén – ahol ilyen van – ősmaradványokat, továbbá minden olyan begyűjthető élő vagy élettelen anyagot, ami arra a karsztos tájra vagy annak barlangjaira jellemző. Kérjük, hogy a beküldésre szánt anyagon egy kis cédulán pontosan tüntessék fel származási helyét, a gyűjtés időpontját és a gyűjtő nevét.

Külföldi hírek – lapszemle

Rovatvezető: Schönviszky László

Barlangkutató hírek a világ minden tájáról.

Az osztrák barlangkutatók szokásos évi nagygyűlése júliusban zajlott le Griffenben, Alsó-Karintiában. A gyűlésen az osztrák barlangkutató egyesületek tagjain és a látványos barlangok képviselőin kívül a német karszt- és barlangkutató szövetség küldöttei, valamint a müncheni barlangkutatók is részt vettek. A több napig tartó gyűlés kedélyes ismerkedési vacsorával kezdődött. A gyűlés során számos, főleg a karintiai barlangokra vonatkozó előadás hangzott el, majd a környező barlangok és érdekességek megtekintésével ért véget. Így a résztvevők megtekintették a Griffeni-cseppkőbarlangot, a Nixhöhle-t, a Rosaliengrotte-t, a Dumpelnica-cseppkőbarlangot, a Globasnitz-i-zsombolyt, valamint a villachi hévízfürdő barlangjait. Az Osztrák Barlangkutató Szövetség évi beszámolója mellett – több általános jellegű előadás között – dr. Hubert Trimmel számolt be az 1958. évi második nemzetközi barlangkutató kongresszusról.

Egyes barlangokat – különösen ott, ahol egy körzetben számos barlang található – már nem egyszer előfordult, hogy a pontatlan leírás következtében többször is felfedeztek, illetve több elnevezéssel illettek. Ennek kiküszöbölésére a bécsi és alsóausztriai barlangkutatók már 1954-ben megkezdtek a barlangok pontos kataszteri jelzéssel való ellátását. A bejárat egyik sima és száraz falán fehér lakkfestéssel feltüntetik a barlang nevét és rövid kataszteri jelzését. Ha hazai barlangkutatóink az örömdetesen megindult ütemben folytatódik, úgy vélem hamarosan nekünk is hasonló intézkedéseket kell tennünk.

A III. Nemzetközi Barlangkutató Kongresszus 1961-ben Bécsben, illetve Obertraunban és Salzburgban lesz. Az előkészítés munkálatait az Osztrák Barlangkutató Szövetség már megkezdte és az előzetes programot még valószínűleg ebben az évben kiadják.

Kínában, a Kuangszu-tartományban, Liukiang kerületben levő Tungtienjen barlangban a Szinghin-tanya dolgozói a barlangi üledéket termelték ki trágyanyerés céljából. Munkálataik közben egy fosszilis emberi koponya és a hozzátartozó gerinc maradványaira bukkantak. Ugyanebből a barlangból egy gerinces fauna is előkerült, mely a dél-kínai barlangok leleteihez hasonlóan a középső pleisztocénbe helyezhető. Az emberi koponya már fiatalabb és azt késő pleisztocén korúnak tartják és mint a Homo Sapiens legöregebb képviselője szerepel Kínában és Kelet-Ázsiában.

A franciaországi felsőszovojai Parmelan-masszívumban Blonniere falu felett egy eddig teljesen ismeretlen barlangot tártak fel 740 m hosszúságban. A „Grotte de la Blonniere” feltárását a Svájci Barlangkutató Társulat genfi tagjai végezték.

A „Fränkische Alb” barlangkataszterében a legújabb kimutatás szerint 1517 objektum szerepel. Ezek között 1168 barlang horizontális, 85 pedig vertikális kiterjedésű. 268 „félbarlang” és szakadék, 50 sziklakapu és 8 pedig dolina található még a kataszterben. Az objektumok nagyrészt dolomitban képződtek. Kilenc barlangot a nagyközönség részére is kiépítettek.

Az új-zélandi barlangkutatók múlt év karácsonykor Harwood-barlangban egy mélységi előnyomulást kíséreltek meg. A barlang tulajdonképpen egy zsomboly, melyhez egy többé-kevésbé vízszintes járat is csatlakozik. A pontos térképfelvételnél az össz-magasságkülönbség 369 m-t mutatott. Az elért mélység az újzelandiak részére új mélységi rekordot jelent. A bemászás ismertetése a New Zeland Speleological Bulletin 29. számában jelent meg.

A „Die Höhle” nyomán összeállította: id. Schönviszky László

- 46 -

KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI DOKUMENTÁCIÓ VIII.

Rovatvezető: Dr. Bertalan Károly

I. Bibliográfia

Legutóbbi számunkban ígéretet tettünk a hírlapirodalom történeti jelentőségének példákkal való alátámasztására. Ennek érdekében az alábbiakban teljes terjedelmében közöljük dr. Darnay (Dornyay) Béla írását, majd pedig hozzáfűzzük saját megjegyzéseinket.

A balatonfüredi barlang fölfedezése (1882) és első leírása 1883-ból

A szépséges Balatonunikon és környékén megforduló természetjáróink közül sokan ismerik az újabban „Lóczy- barlangnak” elnevezett természeti szépséget. Még többen vannak azonban, akik csak hírből, vagy leírásokból vettek róla tudomást. Azonban olyan, aki e barlang felfedezéséről, annak körülményeiről, főleg pedig a fölfedezés időpontjáról, megbízható, vagy még hozzá biztos adatokat tudna, azt hiszem a mai nemzedék legöregebbjei között sincsen!

Mindezeket teljesen bizonyítani látszik az az érdekes körülmény is, hogy Iván József: „Balatonfüred környéke és a Balaton” című és Balatonfüreden 1935-ben megjelent, 144 oldalas, szépen illusztrált könyve. A könyvben barlangunkról, melyet a Földtani Intézet megbízásából dr. Kadic Ottokár főgeológus 1930-ban tudományosan megvizsgált, kisebb méretű alaprajzi és metszeti rajzok is találhatóak, valamint ugyancsak dr. Kadic Ottokár-tól – az 1934. évben történt részletes fölmérés alapján – Járosy Lászlónak nagyobb méretű alaprajza is szerepel benne. Ebben az Iván József-féle könyvecskében, a 62. oldalon „A Lóczy-barlang története. Felfedezése” cím alatt ezeket a bevezető sorokat olvashatjuk:

„B-füreden 1934-ben feltárt Lóczy-barlangot, (a kőfejtőben egykor dolgozott munkások bemondása szerint) 40 évvel ezelőtt, tehát 1894-ben fedezték föl, kő fejtés közben.” Hogy a kőfejtő egykori munkásainak „bemondása”, – de egyáltalában az ilyen értelmű „bemondások” – mennyit érnek, és hogy a mai nemzedék legöregebbjei sem tudják a fölfedezés pontos

idejét, azt az állításomat kétségtelenül beigazolja az az eléggé részletes leírás, melyet a „Keszthely” c. hírlap VI. évfolyamának Keszthelyen, 1883. március 5-én megjelent számában olvashatunk „A b.-füredi cseppkő-barlang” címmel, a „Helyi és vidéki hírek” c. rovatban és amely szerint a barlangot 1882. őszén fedezték fel, tehát az Iván-féle 1894. év előtt éppen 12 évvel előbb, illetve az 1934-ben történt részletes feltárás előtt 52 esztendővel!

- 47 -

Érdekesnek tartom itt megjegyezni, hogy nemcsak Kadic Ottokárnak „A balatonvidéki barlangok idegenforgalmi jelentőségéről” címmel, a Balatoni Szövetség 1930 július 7-én tartott előadása fűződik Keszthely nevéhez, de a barlangunk 1883. évi első leírása is Keszthelyen jelent meg nyomtatásban, mint már említettem a „Keszthely”-nevű hírlap 1883. március 5-diki számában, még pedig a következőképpen:

„A b.-füredi cseppkőbarlang. Falu-füredi templomtól északkeletre, mintegy kis félóránnyira a tamáshegyi völgyben folyó Kéki patak baloldalán körülbelül 45 mtr. magasban terül el a Kis-Lapos nevű kőbánya. A Kis-Lapos 4 holdnyi területű kőbánya és a város tulajdonát képezi: e helyről hordják emberemlékezet óta az építésre szolgáló anyagot. Követ fejteni minden gazda-ember jogában áll. A kőbánya felett a jó boráról nevezetes Tamáshegy terül el, mely a füredi hegyek között a legmagasabb. A kőbánya sík területén alig 8 dcm. átmérővel bíró kéményszerű, mintegy 4 mt. mély függélyesen menő lyuk van. Ezen leereszkedvén, egészen éjszának ismét mintegy 4 mtr. hosszú, 30 fokos szög alatt lefelé hajló, az előbbinél kissé tágasabb lyukon bebújva egy tágasabb ürbe jut a kutató, melynek méretét hozzávetőleg a következő számokban adjuk: hossza 5 mtr., szélessége 2-2,5 mtr., magassága szintén 2-2,5 mtr. között változik. E tágasabb ür végén három lyukra akadunk, az egyik egyenesen éjszának lefelé, a második keletre, a Tamáshegy alá fölfelé húzódik: e két út nem tágasabb a bejáratnál. A harmadik lyuk, mint a velünk vitt delejtű mutatá, nyugot felé 63 fok szög alatt megy és kissé kényelmesebbnek kínálkozván, behajtott a kíváncsiság: alig 3 mtrnyi út után kissé jobban nyugotra térve egy meglehetősen terembe jutottunk. E terem podimentuma lehet 50 négyzetméter, magassága 1-3 méterig, mert ezen üreg tetejét képező kő éppen ezen szög alatt hajlik, mint a kőbányában levő kőrétegek. Ezen üreg a legnagyobb és bejuthatni mindjárt az első leereszkedőnél is, amint ezt a teljes átkutatás után felfedeztük. A barlangot folyó évi február 19-én néztük meg. A levegő hőmérséklete 6 C fok, a barlang nagy üregében 15 C fok. Maga a barlang piszkos, mert felfedezése óta (1882. ősszel) a kőbányából sok törmelék és föld hullott belé és – úgy látszik – semmit sem gondolnak. E kisszerű barlang valóságos cseppkő-barlang, minden öreg borsószerű cseppkővel van bevonva s ilyet sokat el is hordtak belőle, a jégcsapos (stalagtit, stalagmit) képződmény teljesen hiányzik. A barlangot képező mészkő nagyon kemény, mert kvartzot sokat tartalmaz. A követ minőségileg (qualitativ) vegyelemezvén, kitűnt, hogy nagymennyiségű calciumot, quarczot, ferrumot, cuprumot s kismennyiségű strantiumot és sulfurt tartalmaz. A bejárat alján nemcsak az eddig leírt éjszak felé van nyílás, hanem dél-kelet felé is, mely szintén szűk és eddig végét nem érték. Ezen nyílás és a Tamáshegy alá menő azt hitetik el velem, hogy ezen leírt labirintyszerű barlang csak végét képezi egy nagy, hatalmas barlangnak, mely sokkal fölebb a Tamáshegy alatt terül el. A hegyhez közel levő Balaton is mond valamit.”

Nem akarom ezt a 76 éves leírást most megjegyzésekkel kísélni, de annyit mégis, hogy ez az azóta hidrotermális eredetűnek megállapított barlang nagymennyiségű kvarcot, és rezet(!), kevés

stronciumot és kén is tartalmaz, ami a hidrotermalitás újabb bizonyítéka! (V.ö: Papp F. – Mándy T: Rézércnyomok Balatonfüreden. Földt. Közl. 85. k. 1955. p. 457-459.)

dr. Darnay Dornay Béla

A balatonfüredi Lóczy-barlang felfedezésének időpontja.

Dr. Darnay B. cikkét a magunk részéről azzal óhajtjuk kiegészíteni, hogy a Bakonyra vonatkozólag csaknem teljes irodalmi gyűjteményünkben az általa idézett hírlapcikken kívül annál régebbiek is találhatóak, melyek a felfedezés dátumát még pontosabban rögzítik, még pedig 1882. szeptemberének legvégére, vagy novemberének első napjaira. Ezek közül az elsőt a „VESZPRÉM közgazdasági-, társadalmi-, helyi- s általános érdekű megyei hivatalos helyi közlöny” c. hetilap VIII. évfolyamának 46. száma közölte 1882. nov. 5.-én és így hangzik:

„Cseppkő-barlang Balaton-Füreden. – A múlt héten Balaton-Füreden a Tamás-hegy nyugoti oldalán mintegy 120 láb relatív magasságban a kőfejtők cseppkő-barlangra bukkantak. Mintegy 100-120 lépésnyire hatoltak bele és több elágazást észleltek. A tudományos kutatás rövid idő múlva részletes leírását adhatja a valóban érdekes felfedezésnek, mely bizonyítással a Balaton-egylet iránt is fokozni fogja az érdeklődést.” (p. 2.)

Ugyanezt a híradást a következő héten átvette a „ZALAMEGYE Társadalmi, Közművelődési és Gazdasági Hetilap” Zalaegerszegegen vasárnaponként megjelenő hírlap I. évfolyamának 20. száma 1882. nov. 12.-én. Szövege a forrásra való hivatkozástól eltekintve szó szerint megegyezik a fent idézett szöveggel. Bár megjelenéséig eltelt egy hét, azért az időpontot változatlanul „a múlt héten” kifejezéssel jelöli, ami rávilágít a hírlapirodalomnak előző számunkban bírálat alá vont felületességére.

Valószínűleg ennek a második híradásnak alapján kaptak kedvet a – feltételezhetően keszthelyi – kutatók a barlang közelebbi megvizsgálására. Érdekes feladat volna a dr. Darnay B. által idézett, a maga korában úttörő jelentőségű – sajnos névtelenül megjelent – leírás szerzőinek a felderítése. Ez ma már fáradságos levéltári kutatásokat igényelne, a helyben lakó illusztris szerzőnek azonban talán erre is volna lehetősége. Érdeklődéssel várjuk további eredményeit.

A dr. Kadic O. által feltételezett 1894-es évszám helyességét illetően a hírlapirodalom ismerete nélkül is kételyünk támadhat a barlangkutatással szorosabban összefonódott turistairódalom alapján. Hanusz István ugyanis már három évvel korábban, 1891-ben megemlíti „a nem rég felfedezett balaton-füredi cseppkőbarlang”-ot a Turisták Lapja III. évfolyamának 159. lapján, a „Hazánk természeti különlegességeiből I” c. cikkében. Igaz, hogy ugyanez a szerző

„A magyar haza föld-és néprajzi jellemképekben” c. Kecskeméten 1900-ban megjelent könyvének 37. lapján még mindig így ír: „Kiváló helyet foglal el újdonságánál fogva a

nemrégén fölfödözött Balatonfüredi Cseppkőbarlang”, pedig közben már eltelt 18 év. Ez igen egyéni értelmezése az „újdonság”-nak, de ha csak ez az egy irodalmi támpontunk volna, ez a Kadic-féle dátumot valószínűsítene.

Az eddigiekből konkrétan az következik, hogy a felfedezés idő pontját csak felfelé tudjuk elhatárolni (1882. nov. 5. előtt!). Általánosságban pedig az, hogy az ilyen kérdéseket csak több irodalmi adat összevetésével dönthetjük el és minél alaposabban ismerjük a lehetőleg teljes irodalmat, annál kevésbé vagyunk tévedéseknek kitéve.

Mindezekkel azért foglalkoztam kissé részletesebben, mert egy, a Lóczy-barlangról a múlt évben megjelent összefoglaló ismertetés még mindig kitart az irodalomba átment téves felfedezési időpont mellett annak ellenére, hogy a dolgozat előadásakor hozzászólásomban felhívtam szerző figyelmét a helyesbítés szükségességére.

Bertalan Károly

II. Kataszterezés.

A kataszterezési munka megkönnyítése és főleg eredményesebbé tétele céljából kérjük a cikkírókat és a csoportvezetőket, hogy a dolgozataikban, ill. jelentéseikben előforduló, nem közismert (publikálatlan) barlangoknak az alapvető adatait (javasolt név és egyéb elnevezések, jelleg, közigazgatási- és topográfiai fekvés, összhosszúság, mélység, tszf. magasság stb. Lásd: Tájékoztató, 1956. jan-febr. p. 15.) is adják meg. Ha a szövegbe nem illeszthető be, úgy legalább függelékként.

A közelebbi adatok nélküli „nomen nudum”-ok (puszta elnevezések) ugyanis nemhogy gazdagítanak, hanem csak terhelik és felhigítják a katasztert és átfedésekre vezetnek. Máris sok van belőlük! Mielőbb számoljuk fel őket, pl. az „Adalékok Magyarország barlangkataszteréhez” című sorozatunkban való ismertetésük útján!

A Dokumentációs Szakbizottság a csoportokat is be óhajtja vonni munkájába, ezért már most kérjük a csoportvezetőket, hogy gondolkozzanak a kijelölendő „dokumentáció-felelős” személyét illetően. Az ő feladata lesz a jelentéseknek dokumentációs szempontból való átnézése és a szükséges kiegészítő függelék elkészítése. Ügyrendünk értelmében ugyanis a nem megfelelően elkészített jelentéseket a választmány nem fogadja el.

B. K.

Barlangkutató csoportjaink életéből...

Rovatvezető: dr. Gráf Andrásné

Új barlangkutató csoportok.

A Társulat választmánya az alábbi működő barlangkutató csoportokat ismerte el:

1. Szabó József Geológiai Technikum Barlangkutató Csoportja – Bp. XI. Szabadság u. 18. Vezető: Kovács József
2. Cséti Ottó Bányaiari Technikum Barlangkutató Csoportja – Pécs, Janus Pannonius u. 4. Vezető: Koch László
3. Baranyamegyei Idegenforgalmi Hivatal védnöksége alatt működő barlangkutató csoport – Pécs, Mecsek utca 7. Vezető: Vass Béla

A fenti szervezeti változásokkal a MKBT kötelékébe tartozó barlangkutató csoportok száma 18-ra emelkedett.

xxx

A Nagymiskolci Zsombolykutató csoport elnevezése és címe a következőképpen változott meg: Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Miskolci Csoportja – Vezető: Borbély Sándor
Cím: Miskolc, Vörösmarty u. 18. Földtani Csoport. Telefon: Miskolc 16-691.

B. D.

- 51 -

A szemlőhegyi Kadíc-barlang új szakaszának felmérése.

A Vörös Meteor Barlangkutató Csoportjának tagjai – ifj. Barátosi József, Monostori Miklós és Szentés György – még 1959. elején megkezdtek a szemlőhegyi Kadíc-barlang legutóbb feltárt, úgynevezett Föld Szíve-szakaszának vizsgálatát.

Első feladat az új szakasz felmérése volt. A mérést bányászkompassz és mérőzsinór segítségével végeztük. A nagyjából egy hasadékrendszer tengelyébe eső járatrendszer felvételét az egymás fölött húzódó járatok megnehezítették.

Az újonnan felmért szakasz teljes hossza 219 méter. Ezt a távolságot 37 oldalas sokszögvonallal mértük le. A bejárat szintjéhez viszonyítva az újonnan feltárt szakasz kezdete (az ácsolat) 28,3 m mélységben van, a legmélyebb pontot, 44,42 m mélységet a „Közgyűlés” teremben mértük. A felszínt kb. 13-16 m-re közelíti meg a felső szakaszból induló hasadék.

A kereszt-szelvények a barlang hasadék-jellegét tükrözik. A járatok általában 1-1,5 m szélesek és többnyire 10-12 m magasak.

Az új szakasz magán viseli a barlang már régebben ismert járatainak jellegzetességeit, ugyanakkor számos – barlanggenetikai és morfológiai szempontból fontos – új vonást észlelhetünk benne.

E barlangszakasz részletes feldolgozása hasznos adatokat nyújthat a budai barlangok kialakulásának több, eddig tisztázatlan kérdésének vizsgálatához. Ásványtársulásai (aragonit, gipsz, kalcit, barit, pirit, limonit) mind megjelenésükben, gyakoriságukban, változataikban, mind egymás fölé települtségükben a barlangfejlődés fontos állomását jelentő melegvízmozgások egyes problémáit tisztázhatják. Az új barlangrész tektonikai viszonyainak felvétele és összehasonlítása a környező barlangok és a tágabb környék tektonikájával szintén

mérési feladataink közé tartozik. Kívánatos a barlangképző és pusztító tényezők tér- és időbeli viszonyainak tisztázása is.

Szentes György

HÍREK – RÖVIDEN

A Vörös Meteor barlangkutató csoportja tovább folytatta a feltárási munkát a Mátyáshegyi-barlangban. A kutatók bontás révén novemberben újabb szakaszokat vettek birtokba. A Sárdagasztón túli „Meteor-szakasz” hossza hozzávetőleges becsléssel most 150-200 m-re tehető.

XXX

- 52 -

A Teresztenyei barlangrendszer feltárázásában is aktívan közreműködnek a Vörös Meteor barlangkutatói. Karácsonytól újévig egyhetes rohamműszakot szerveznek, hogy mielőbb megnyíljon e nagy cseppkőbarlangunk is, amelyet a Kinizsi kutatói már 6 év óta ostromolnak.

XXX

Az Élelmezésügyi Minisztérium Kinizsi Sk. barlangkutató csoportjának tagjai égerszögi munkaterületükön töltik ez év utolsó és a jövő év első napjait. Az expedíció keretében a kutatók elkészítik a barlang első szakaszának kiépítési tervrajzait és javaslatot dolgoznak ki a legsürgősebb munkák elvégzésére.

XXX

Baradla

Az öreg Baradla titkot rejtő mélyén,
Hol cseppkövek ezerei ölelnek körül,
Néma áhítattal állj meg futó ember!
Itt évmilliók szólnak Hozzád örökül.

Ahol egykoron még ősapáink jártak
Faggyufáklyák vörös lángjai alatt,
Most reflektorfényben sziporkázik minden,
S százezer arcon ül döbbent csodálat.

Földalatti tavak csillogó tükrén
Villan fel a titkok ezerféle arca,
A Természet vall benne időről és térről,
S örök rabja marad, aki egyszer látja.

A rejtelmes barlang ezernyi cseppköve
Mintha hívogatva intene feléd...

Jöjjél hozzám ember, hallgasd meg titkomat,
Járjad ismeretlen méhem rejtekét!

Előre hát... tovább! Kutatók előre!
Tárjuk fel e világ csodás útjait!
Előre világít karbidlámpánk fénye,
A vén Baradla várja szerelmeseit!

Írta: Berecz Lajos, az Aggteleki-Cseppkőbarlang túravezetője.

- 53 -

TÁRSULATI ÉLET

Rovatvezető: Barátosi József

A Társulat új címe. Társulatunk új levelezési címe a következő: Magyar Karszt és Barlangkutató Társulat, Budapest, VI. Gorkij-fasor 46. (Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete)

A titkárság beosztása. Tájékoztatásul közöljük, hogy az 1959. dec. 13-án megválasztott titkárságon belül a feladatok a következőképpen oszlanak meg:

Balázs Dénes

Társulati kiadványok szerkesztési és kiadási ügyei. A „Tájékoztató” szerkesztése.

Magyari Gábor

Kutatási tervek egyeztetése, kutatási munkák és expedíciók szervezése és koordinálása, kutatási beszámolók értékelése. Műszaki ügyek.

Neppel Ferenc

Adminisztrációs gyak. Levelezés, postázás. Kiadványok expedálása. Előadó ülések, klubestek, stb. szervezése. Oktatási ügyek.

Szilvássy Gyula

Gazdasági ügyek. (Pénztár, tagnyilvántartás, tagdíjak, központi szertár, stb.)

- 54 -

Titkári órák

A Társulat titkársága minden héten szerdán 18-tól 20-óráig titkári órákat tart a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének székházában (Budapest, VI. Gorkij fasor 46.) A titkárok beosztása: minden hó első szerdáján Neppel Ferenc, második szerdáján Szilvássy Gyula, harmadik szerdáján Magyari Gábor, negyedik szerdáján Balázs Dénes.

XXX

Társulati ülések

A Társulat vezetősége (elnöke, társelnökei és titkárai) 1960. január 13-án du. 17 óra 30 perces kezdettel ülést tart az ELTE Állatrendszertani Intézetének könyvtárhelyiségében (Bp. VIII. Puskin u. 3.)

XXX

A Társulat új választmánya (a vezetőség, a választmányi tagok és póttagok, a kutatócsoportok képviselői) első ülését 1960 január 20-án tartja 18 órai kezdettel a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének székházában (Bp. VI. Gorkij fasor 46. Lenin-terem). A fenti ülésekre a Társulat külön meghívót nem küld ki.

Alapfokú barlangkutató vizsga

A MKBT Oktatási és Propaganda Szakbizottsága 1960. Február 3-án 18 órai kezdettel tartja első alapfokú barlangkutatói vizsgáztatását. A vizsga helye: Bányászati Dolgozók Szakszervezetének székháza, Bp. VI. Gorkij fasor 46. Jelentkezni lehet előzetesen a szakbizottság elnökénél, Barátosi Józsefnél (Bp. I. Logódi u. 28.)

Szakbizottsági előadóülések

A MKBT Karsztmorfológiai Szakbizottsága 1960. január 29-én, 18 órai kezdettel az ELTE Állatrendszertani Intézetének előadótermében (VIII. Puskin u. 3.) tartja az új esztendő első előadóülését.

Tárgysorozat:

1. dr. Láng Sándor megnyitója
2. dr. Leél-Össy Sándor: Magyarország karsztjai. Előadás és vita.
3. Vita Papp-Váry Árpád „A szoplaki Ördöglyuk-barlang morfológiája és genezise” c. előadásáról és cikkéről.

- 55 -

A MKBT Biológiai Szakbizottsága 1960. február 17-én, szerdán 18 órai kezdettel előadóülést tart az ELTE Állatrendszertani Intézetének előadótermében (VIII. Puskin u. 3.) Tárgy: Barlangbiológiai kutatások mai állása Magyarországon. Előadó: Loksa Imre. Az előadás és vita után levetítjük a barlangi állatokról készült fél órás színes francia filmet.

Barlangkutató tanfolyam

Az alapfokú barlangkutató tanfolyam legközelebbi előadása 1960. január 14-én este fél hat órai kezdettel lesz a Petőfi Gimnáziumban (I. Attila u. 1.) Előadó: Venkovits István

Központi barlangkutató csoport

A Társulat tagsága közül számosan vannak, akik nem tartoznak egyetlen kutatócsoporthoz sem, azonban szívesen részt vennének közös barlangkutató munkákban. Ennek lehetővé tétele érdekében központi barlangkutató csoport felállítását tervezzük. Jelentkezni lehet Barátosi Józsefnél (Bp. I. Lógodi u. 28. Telefon: 361-987)

XXX

A Magyar Karszt - és Barlangkutató Társulat és a Tájékoztató Szerkesztő Bizottsága a Társulat minden egyes tagjának, barátjának, valamennyi magyar barlangkutatónak kutatási sikereiben gazdag, békés, boldog új esztendőt kíván.

- 56 -

A KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ SZERKESZTŐSÉGI KÖZLEMÉNYEI.

Levelezési cím.

A Tájékoztató Szerkesztőségének címe a következő: Balázs Dénes Bp. 53. Pf. 6.

Térképmelléletek

Tájékoztatónk kiadását a térképmelléletek igen megdrágították. A Társulat válaszmánya ezért elhatározta, hogy a jövőben kiadásra kerülő barlangtérképekből csoportonként csupán 1-1 példányt mellékelünk díjmentesen. Ha valamely tagtársunknak szüksége lenne valamelyik térképünkre, azt a Tájékoztató követő 10 napon belül – az ellenértéknek a Társulat OTP számlájára történő egyidejű befizetésével – a fenti címen megrendelheti. Akit érdekel, már előre bejelentheti igényét valamennyi folyamatosan megjelenő térképünkre. Tájékoztatónkul közöljük, hogy a fénymásolt térképek ára négyzetméterenként 16 Ft.

Érdeklődők részére közöljük, hogy a következő hónapokban a Baradla és a Békebarlang nagyobb méretű térképmelléleteit fogjuk publikálni.

Az előbbi számunkból expediálási okok miatt kimaradt szoplaki Ördöglyuk-barlang térképét mai számunkhoz csatolva kapják meg kedves olvasóink. Ez a térképmelléklet díjtalan.

Tájékoztatónk borítólapja.

Felhívjuk azon tagtársaink figyelmét, akik Tájékoztatónk szeptemberi számát nem nyomdai úton előállított fedő lappal kapták meg, hogy korlátolt számban utólag elkészült borítólapot tudunk részükre biztosítani. Az érdekeltek igényléseiket juttassák el a szerkesztőség előtt közölt címére.

Szerkesztő

A kiadvány sokszorosítását a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatósága
998/880/1959. szám alatt engedélyezte.

Felelős kiadó: dr. Hegedüs Gyula

Szerkesztő: Balázs Dénes

Lektorok: dr. Bertalan Károly és Neppel Ferenc

Sokszorosítást végezte: Élelm. Min. háziyomdája

Budapest, 1959. dec. hó

Készült 350 példányban.